

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Satu Anttila & Suvi Fröblom

DIGITAALINEN KIELEN
KEHITYKSEN TUKIMENETELMÄ
VARHAISKASVATUKSEEN

Sosiaaliala
2020

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Satu Anttila ja Suvi Fröblom
Opinnäytetyön nimi	Digitaalinen kielen kehityksen tukimenetelmä varhaiskasvatukseen
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	52 + 8 liitettä
Ohjaaja	Heidi Blom

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotettiin varhaiskasvatuksen arkeen soveltuva materiaali tukemaan kielen kehitystä sujuvasti arjessa. Materiaalissa on opetusvideoita tukiviittomille sekä tukiviittomia selittävät kuvakortit, jotka esiintyvät myös tukiviittomavideoissa. Tarkoituksena oli luoda menetelmä, joka kulkee kasvattajalla arjessa mukana tukemassa lasten kielen kehitystä.

Työn teoreettinen viitekehys koostuu varhaiskasvatuksesta ja siitä, miten kielen kehitystä voidaan tukea yleisesti sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden toimesta. Teoria koostuu myös kielen kehityksen häiriöistä, erilaisista tukimenetelmistä sekä digitalisaatiosta ja sen vaikutuksista nykypäivän lasten kielen kehitykseen.

Tukiviittomavideot ovat koottu Internet-sivustolle, joka on luotu yhteistyössä insinööriopiskelijan kanssa. Opinnäytetyön tekijät ovat kuvanneet ja editoineet videot itse. Videot on luotu teorian pohjalta, joka ovat tällä hetkellä olemassa lasten kielen kehityksestä sekä kielen kehitystä tukevista menetelmistä.

Tukiviittomavideot löytyvät seuraavalta sivustolta:
<http://www.cc.puv.fi/~e1801114/>.

ABSTRACT

Author	Satu Anttila and Suvi Fröblom
Title	A Digital Material to Support Language Development in Early Childhood Education
Year	2020
Language	Finnish
Pages	52 + 8 Appendices
Name of Supervisor	Heidi Blom

The purpose of this practice-based bachelor's thesis was to produce suitable material to support language development in everyday early childhood education. There are instructional videos of support signs and explanatory picture cards, which are included in the videos. The purpose of this bachelor's thesis was to create a method that goes along easily with educator in the everyday life in early childhood education.

The theoretical frame of reference of this thesis consist from early childhood education and language development in general and also how educators in early childhood education can support it. The theoretical part also consists of language development disorders, different support methods and digitalization and how it affects the language development of children on the moment.

The instructional videos of support signs are collected in one internet site which has been created in collaboration with an engineering student. The authors of the thesis have filmed and edited the videos by themselves. The instructional videos have been created based on existing theory of children's language development.

Here is the link to the website: <http://www.cc.puv.fi/~e1801114/>.

Keywords	Language development, digitalization, support methods, interaction
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	OPINNÄYTEYTYÖN TAUSTA	9
	2.1 Opinnäytetyön tarkoitus.....	9
	2.2 Opinnäytetyön tavoitteet.....	10
	2.3 Aikaisemmat tutkimukset	11
3	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	13
	3.1 Projektin määritelmä ja vaiheet	13
	3.2 SWOT-analyysi.....	14
	3.2.1 Vahvuudet	15
	3.2.2 Heikkoudet	16
	3.2.3 Mahdollisuudet.....	16
	3.2.4 Uhat.....	17
4	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	18
	4.1 Varhaiskasvatus	18
	4.2 Kielen kehitys ja vuorovaikutus.....	19
	4.3 Vieras- ja monikielisyys	22
	4.4 Kielen kehityksen häiriöt	24
	4.5 Varhaiskasvatus kielen kehityksen tukena.....	25
	4.6 Tieto- ja viestintäteknologia varhaiskasvatuksessa	30
5	OPINNÄYTETYÖPROSESSI JA SEN TOTEUTUS	34
	5.1 Prosessin vaiheet.....	34
	5.2 Tukiviittomavideot ja kuvakortit	37
	5.3 Tukiviittomien hyödyntäminen.....	40
	5.4 Projektin arviointi	42
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	45
	6.1 Tavoitteiden ja tarkoituksen toteutuminen.....	45
	6.2 Oman kehityksen arviointi projektin aikana	45

6.3	Jatkotutkimushaasteita	46
6.4	Eettisyys ja luotettavuus	47
6.5	Pohdintaa.....	48
	LÄHTEET	50

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1 Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa 26

Taulukko 1. SWOT-analyysi. 15

Kuva 1 Mukana kannettavat kuvakortit 38

Kuva 2 Tukiviittomasivuston lisääminen iPadin kotivalikkoon 41

LIITELUETTELO

LIITE 1. Ulkoilu sanaston kuvakortit

LIITE 2. Tunteet sanaston kuvakortit

LIITE 3. Ruokailu sanaston kuvakortit

LIITE 4. Arki sanaston kuvakortit

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on pyrkinyt luomaan helppokäyttöisen apukeinon varhaiskasvatuksen arkeen tukemaan jokaisen lapsen kielen kehitystä. Opinnäytetyön aihe syntyi halusta tehdä jotain ajankohtaiselle ja valtakunnallisesti isolle ongelmalle, joka kuormittaa julkisen puolen puheterapeuttien vastaanottoa. Kaupunkien puheterapeuttien jonot saattavat tällä hetkellä olla yli vuoden mittaiset.

Kielen kehitys on lapsen toiminnalle erityisen tärkeä väline, jota tarvitaan päivittäin erilaisissa tilanteista. Tästä syystä on tärkeää mahdollistaa kaikille lapsille tarvittavat välineet vuorovaikutukseen. Kielen kehitys saattaa kohdata monia erilaisia haasteita muuttuvassa yhteiskunnassamme, kuten monikielisyyden sekä digitalisaation. Tämän vuoksi on tärkeää kiinnittää päivittäin huomiota kielen kehitykseen myös varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyö on toiminnallinen työ, jossa on tehty kielen kehitystä tukeva tuotos, jossa yhdistyy kaksi eri visuaalisen oppimisen tukimenetelmää: tukiviittomat ja kuvakortit. Opinnäytetyö antaa kasvattajille helppokäyttöisiä menetelmiä, joita voidaan käyttää vuorovaikutustilanteissa lasten kanssa. Digitaalisen median käyttö tuotoksessamme on tarkoitus lisätä oppimismotivaatiota lapsille.

Tällä opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, sillä koronaepidemian vuoksi emme voineet toteuttaa alkuperäistä ideaamme. Olemme kuitenkin halukkaita jakamaan opinnäytetyön kuvakortit ja nettisivuston sisällön Vaasan kaupungin varhaiskasvatusyksiköille.

2 OPINNÄYTEYTYÖN TAUSTA

Kielelliset oppimisvaikeudet ovat olleet tasaisessa kasvussa lapsilla ja nuorilla. Kielellisiä oppimisvaikeuksia esiintyy eri selvitysten mukaan noin 3-7 prosentilla 3-6 –vuotiaista lapsista. Kielellisten vaikeuksien varhaisella tunnistamisella on suuri merkitys tuen saamisen kannalta. (Numminen & Sokka 2009, 21-58.) Kunnallisen puolen puheterapeuttien vastaanotoille on pitkät jonot, mikä aiheuttaa omia haasteitaan lapsen kielen kehityksen tukemiselle. Esimerkiksi Vaasan kaupungilla jonot saattavat olla jopa vuoden pituisia. (Strandvall 2019.) Varhaiskasvatusikäiselle lapselle vuoden mittainen odotus oikeanlaisen tuen saamiseen on merkittävä aika. Lapsen kielellisten taitojen kehittyminen on vaarassa jäädä entisestään jälkeen ikätovereistaan.

Idea projektiin lähti liikkeelle juurikin puheterapeuttien vastaanotoille olevien jonotusaikojen pituudesta. Tämän idean pohjalta lähdimme suunnittelemaan, millä keinoin lasten kielen kehitystä voitaisiin tukea varhaiskasvatuksessa mahdollisimman yksinkertaisella tavalla. Päädyimme luomaan materiaalin, jossa yhdistämme digitaalisen materiaalin sekä kaulanauhalliset kuvakortit kielen kehityksen tukemiseksi.

Opinnäytetyömme aiheella on laaja-alainen merkitys niin, yksilön kun yhteisönkin kannalta. Lapsen näkökulmasta tarkasteltuna huomataan, miten tärkeä osa kielen kehitys on kasvaessa osaksi yhteisöä, ja näin ollen sillä on myös merkittävä vaikutus hänen minäkuvansa kannalta. Kielen kehityksen tukeminen auttaa lapsen vuorovaikutussuhteita huoltajiensa, ikätovereidensa ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Työntekijän näkökulmasta toimivat ja riittävät työmenetelmät ja välineet helpottavat kommunikoimista ja yhteyksien luomista lapsiin haastavissakin tilanteissa.

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa digitaalisessa muodossa oleva materiaali lapsen kielen kehityksen tukemiseksi. Digitaalisella materiaalilla tarkoitamme tukiviittomatarinavideoita. Tukiviittomatarinavideot pitävät sisällään

arjen kannalta hyödyllisiä tukiviittomia ja videoiden sanaston oli tarkoitus painottua erityisesti siirtymätilanteisiin. Siirtymätilanteilla tarkoitetaan eri tilanteita, joissa siirrytään päiväkodissa eri ympäristöstä toiseen, esimerkiksi sisätiloista ulos. Siirtymätilanteet ovat merkittäviä oppimistilanteita lapselle, jonka vuoksi on tärkeää turvata näissä tilanteissa toimiva vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä. Suunnittelemamme tukiviittomatarinavideot ladattiin nettisivustolle, sillä tarkoituksena oli, että lapset ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset pääsisivät ryhmänsä omien tablettien kautta katsomaan nettisivustolla olevia tukiviittomatarinavideoita.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli myös yhdistää puhe ja visuaalinen viestintä kielen kehityksen tukemiseksi, sillä visualisuudella on todettu olevan suuri vaikutus oppimiseen (Lehtisare 2012, 7). Tukiviittomatarinavideoiden edetessä videon alareunaan tulee näkyviin kuva, joka symboloi ja selittää sitä tukiviittomaa, mikä sillä hetkellä tarinassa esiintyy. Kyseisistä kuvista tehtiin kaulanauhalliset kuvakortit. Kuvakorteissa ja tukiviittomatarinavideoissa toistuu samat kuvat, joka tukee kielen kehityksen lisäksi myös lasten muistia. Kaulanauhalliset kuvakortit kulkevat helposti mukana kaulanauhassa, jolloin niitä oletettavasti tulee hyödynnettyä enemmän.

Alkuperäinen ideamme oli, että saamme toimeksiantajan työllemme Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksesta. Tarkoituksena oli tuottaa materiaali toimeksiantajan käyttöön ja projektin loppuvaiheessa havainnoida materiaalin käyttöä. Koronapandemian vuoksi yhteistyötä ei voitu toteuttaa suunnitellusti, jonka vuoksi opinnäytetyöllämme ei ole toimeksiantajaa.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Tavoitteenamme oli puuttua tärkeään aiheeseen mahdollisimman yksinkertaisella tavalla. Tavoite oli, että kielen kehityksen tukeminen olisi läsnä varhaiskasvatuksen arjessa päivittäin. Tämän mahdollistaminen vaatii helposti arjessa hyödynnettävän materiaalin, jonka luominen oli meidän tavoitteenamme. Varhaiskasvatuksessa on käytössä useampia kielen kehityksen tukemiseksi suunniteltuja materiaaleja, mutta niitä ei mielestämme hyödynnetä tarpeeksi. Haastetta kielellisten ongelmien

tunnistamiseen ja niiden tukemiseen varhaiskasvatuksessa tuo kuitenkin lapset, joilla ei näy selviä ongelmia kielen kehityksen kanssa ennen kouluikää (Numminen & Sokka 2009, 59-60).

Parhaassa tapauksessa materiaalin toimivuus voi myöhemmässä vaiheessa näkyä puheterapeuttien työmäärän vähenemisenä ja vastaanottojonojen lyhentymisenä. Tämä turvaisi sen, että puheterapeutin apua tarvitsevat lapset saisivat apua oikeaan aikaan, eivätkä he joutuisi jonottamaan useampia kuukausia vastaanotolle. Näin pystyttäisiin kohdentamaan apua tarpeeksi ajoissa, sitä tarvitseville.

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Aiheestamme on tehty erilaisia tutkimuksia jo paljon. Erityisesti varhainen kielen kehitys on hyvin suosittu aihe. Pauliina Lindgren (2014) on Pro gradu -tutkielmassaan tutkinut laajasti kielen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Laajan kokemukseräisen tutkimuksen vanhempien näkökulmasta lisäksi, Lindgren on myös kuvannut tuen tarpeen kielen kehityksessä, ja millaista sen tulisi olla.

Maria Kankkio (2016) on Pro gradu –tutkielmassaan selvittänyt kielellisten vaikeuksien varhaisimpia ennusmerkkejä. Laadullisen tutkimuksensa tulosten perusteella hän nostaa esille sen, että kielen kehitykseen vaikuttavien riskitekijöiden tunnistaminen ja huoleen tarttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa olisi tärkeää. Ennaltaehkäisevässä kielellisen kehityksen tukemisessa keskeisiä asioita ovat tuen oikea-aikaisuus sekä spesifisyys.

Krista Karhunen ja Mea Mattila (2019) ovat opinnäytetyössään keskittyneet myös lasten kielen kehityksen tukemiseen. Heidän opinnäytetyönsä tarkoituksena oli luoda käytännöllinen ja helppokäyttöinen materiaalipaketti lasten kielen kehityksen tukemiseksi. He lähestyivät asiaa tavoitteenaan kehittää varhaiskasvattajien pedagogista osaamista, jotta he kykenisivät tukemaan lasten kielellisten taitojen kehitystä. He ovat opinnäytetyönsä pohjalta kehittänyt materiaalipaketin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogisen toiminnan kehittämiseksi.

Kielen kehityksen ympärille liittyy monia tärkeitä teemoja ja kieltä voi käsitellä monesta näkökulmasta. Ajankohtaisia aiheita siihen liittyen on ehdottomasti

tunnetaidot ja monikulttuurisuus. Nea Sanberg (2018) on Pro gradu -tutkielmassaan tutkinut kaksikielisten lasten tunnetaitoja. Tutkimuksessa kartoitettiin, miten kaksikielisten lasten sosiaalinen kehitys etenee, ja miten se on verrattavissa yksikielisten suomalaisten tunnetaitojen kehitykseen.

3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa jokin tuotos. Tarkoituksena on luoda jotain konkreettista. Tämän vuoksi tutkimus ei ole toteutuksen painopisteenä. (Vilkkä & Airaksinen 2014, 6-7.)

3.1 Projektin määritelmä ja vaiheet

Projektilla tarkoitetaan työskentelyä, joka on lähtöisin ideasta tai tarpeesta, jolle on asetettu jo aloitusvaiheessa selkeä tavoite. Projektille on myös asetettu ennalta tietty kesto-aika ja käytettävissä olevat resurssit. Jokaisella projektilla on oma elinkaarensa, jonka merkitys ja eri vaiheet on hyvä tiedustaa. Projektin eri vaiheita ovat projektin perustaminen, projektin suunnittelu, projektin toteuttaminen ja sen päättäminen. (Artto, Martinsuo & Kujala 2006, 48-50.)

Projektin aloitusvaiheessa voidaan käyttää riskianalyysia hyödyksi, jonka avulla pystytään tunnistamaan projektin toteutukseen liittyviä riskejä ja niiden vaikutuksia tavoitteisiin. Projektin aloitusvaiheessa tehdään myös projektisuunnitelma, joka kuitenkin selkeytyy seuraavassa vaiheessa eli suunnitteluvaiheessa.

Projektin toteutusvaiheessa projektia aletaan toteuttaa suunnitteluvaiheessa suunnitelluin toimenpitein. (Artto ym. 2001, 48-49). Toteutusvaiheessa ilmenee todennäköisesti moni muutoksia ja yllätyksiä, joihin on pystyttävä reagoimaan. Projektia suunniteltaessa tulee muistaa suunnitella myös selkeä projektin loppu. Loppuraportoinnin laadinta, joka pitää sisällään mm. projektiin käytetyn ajan, rahan ja muiden resurssien käytön dokumentoinnin sekä saadun palautteen arvioinnin, kuuluu projektin loppuvaiheeseen. (Artto ym. 2001, 50.)

Tässä opinnäytetyössä projektin tarkoituksena oli tuottaa varhaiskasvatukseen digitaalinen materiaali sekä kuvakortit lapsen kielen kehityksen tukemiseksi, joita voidaan helposti hyödyntää arjessa.

3.2 SWOT-analyysi

SWOT lyhenne tulee sanoista Strengths, Weaknesses, Opportunities sekä Threats. Suomeksi nämä tarkoittavat vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia. SWOT -analyysi on yksinkertainen nelikenttäanalyysi, jonka avulla on mahdollista selvittää organisaation, projektin tai hankkeen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Vahvuudet ja heikkoudet kuuluvat sisäisiin tekijöihin, joihin on mahdollista itse vaikuttaa, kun taas mahdollisuudet ja uhat kuuluvat ulkoisiin tekijöihin. Nelikenttäruudukon avulla toimintaa on mahdollista arvioida vaivattomasti. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2019.)

Teimme SWOT-analyysin koskien opinnäytetyön toiminnallista osuutta, johon sisältyy digitaalinen materiaali sekä kaulanauhalliset kuvakortit. Analysoimalla opinnäytetyön toiminnallista osuutta saimme konkreettisemmän kuvan projektin vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista sekä mahdollisista uhista. Näiden tunnistaminen varhaisessa vaiheessa auttoi meitä viemään projektia suunnitelmallisesti eteenpäin.

Taulukko 1 SWOT-analyysi

3.2.1 Vahvuudet

Ensimmäiseksi tutkimme projektin vahvuuksia SWOT-analyysin avulla. Projektin ensimmäinen vahvuus on se, että tuottamamme materiaali tulee olemaan digitaalisessa muodossa. Digitalisessa muodossa oleva materiaali on helposti kaikkien saatavissa. Suurimmalla osalla varhaiskasvatusryhmistä on käytössään iPadit, joten digitaaliseen materiaaliin on helppo päästä käsiksi. Tämä lisää myös toivon mukaan materiaalin käyttöä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) painotetaan myös tieto- ja viestintäteknologian tärkeyttä. Digitaalinen materiaalimme tukee tätä. Kaulanauhalliset kuvakortit tuovat visuaalisen lisän digitaaliseen materiaaliin. Kuvakortit kulkevat helposti mukana ja ovat jatkuvasti käden ulottuvilla. Kuvakortteja on helppo hyödyntää siirtymätilanteissa.

Jo pelkän materiaalin eli digitaalisen nettisivuston ja kuvakorttien avulla pystymme lisäämään tietoa varhaiskasvatuksen ammattilaisille siitä, kuinka yksinkertaisilla menetelmillä lapsen kielen kehitystä voi varhaiskasvatuksen arjessa tukea ja kuinka tärkeää se on.

Ehdimme ottaa yhteyttä muutamaan mahdolliseen yhteistyökumppaniin, joiden innokas suhtautuminen aiheeseen, vahvisti opinnäytetyömme aiheen tärkeyttä. Tämä motivoi meitä tuottamaan mahdollisimman toimivan materiaalin kielen kehityksen tukemiseen.

3.2.2 Heikkoudet

Analysoimme projektin lopputuloksen heikkouksia ja ensimmäisenä esille nousi tukiviittomien ja kuvakorttien suppeus. Valitsiemme tukiviittomien ja kuvakorttien sanasto painottuu ainoastaan siirtymätilanteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että sanasto ei ole kovin laaja. Emme voi olla varmoja siitä, palveleeko valitsemamme sanasto lasten kielen kehitystä.

Nostimme materiaalin digitaalisen muodon projektin vahvuudeksi, mutta näemme sen myös heikkoutena. Verkkosivuston perustaminen ja ylläpito vaatii domainia eli verkkotunnusta, joka on maksullinen. Jos digitaalinen materiaali koetaan hyödylliseksi ja sitä halutaan hyödyntää tulevaisuudessa, täytyy löytyä joku, joka kustantaa verkkotunnuksen.

Analyysin kautta heikkoudeksi nousi myös materiaalin tekijöiden koulutuksen puuttuminen. Materiaalin olisi voinut suunnitella yhdessä esim. puheterapeutin kanssa, jolla on laajempi koulutus sekä enemmän kokemusta kielen kehityksen tukemisesta. Yhteistyökumppaneiden puuttuminen näyttäytyi meille myös yhtenä heikkoutena, sillä tuotoksellamme ei ole ulkopuolisia arvioijia.

3.2.3 Mahdollisuudet

Näimme mahdollisuutena sen, että onnistuessamme voimme luoda toimivan materiaalin varhaiskasvatukseen, jolla tukea lasten kielen kehitystä. Toimivaa materiaalia voi hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa huomaamattaankin

varsinkin, jos se on helppokäyttöinen. Todennäköisesti myös lasten kielen kehityksen ongelmat vähenisivät sen seurauksesta, että varhaiskasvatuksen arjessa kiinnitettäisiin enemmän huomiota kielen kehityksen tukemiseen.

Mahdollisuudeksi nousi myös lapsen ja kasvattajan välisen kommunikoinnin sekä vuorovaikutuksen parantaminen. Hyvällä kommunikoinnilla sekä vuorovaikutuksella pystytään takamaan lapselle tunne, että hän tulee kuulluksi. Kuulluksi tuleminen tunne taas vaikuttaa lapsen itsetuntoon positiivisella tavalla.

3.2.4 Uhat

Teknologian ja digitaalisten sovellusten kohdalla uhaksi nousee yleensä aina se, että käytettävä laite tai sovellus ei toimi. Uhkana on myös se, että tarvittavia laitteita ei ole saatavilla, jolla digitaaliseen materiaaliin pääsisi käsiksi. Suurimmassa osassa varhaiskasvatusryhmissä on kuitenkin nykyään käytössä iPadit, joilla digitaalisten sovellusten ja materiaalien käyttö onnistuu.

Koimme osittain projektin uhaksi sen, että lapsen kielen kehityksen tukeminen on paljon tutkittu aihe ja useita toimivia menetelmiä kielen kehityksen tukemiseen on yritetty keksiä. Vielä ei ole kuitenkaan keksitty menetelmää, jolla kielen kehitystä voitaisiin varhaiskasvatuksen arjessa tukea ilman suurempia järjestelyjä. Suuri osa kielen kehityksen tukemiseen kehitetyistä menetelmistä vaatii suunnittelua eikä niitä pysty spontaanisti toteuttamaan varhaiskasvatuksen arjessa. Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi erilaiset leikit, joiden tarkoitus on toimia harjoituksena kielen kehitykselle, tai suun motoriikka tukevat suujumput.

Näemme uhkana tälle projektille myös suppeat resurssimme. Meillä on mahdollisuus valmistaa muutamia kaulanauhalliset kuvakortit. Koronaepidemia nousi myös suureksi uhaksi projektillemme. Oli vaikea tietää mihin suuntaan tilanne kehittyi ja millä tavoin se tulisi vaikuttamaan meidän projektiimme.

Vaasan ammattikorkeakoulun insinööriopiskelija auttoi meitä luomaan nettisivuston tukiviittomatarinavideoillemme. Yhteistyökumppaneiden kohdalla uhkana on aina aikataulujen yhteensovittaminen. Insinööriopiskelija oli projektissamme mukana vapaaehtoisesti.

4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä kappaleessa käsitellään opinnäytetyön kannalta keskeistä teoriaa. Opinnäytetyömme merkityksellisiä teoriakokonaisuuksia ovat varhaiskasvatus, kielen kehitys ja vuorovaikutus, varhaiskasvatus kielen kehityksen tukena, moni- ja vieraskielisyys sekä digitalisaatio. Esille nousee myös kielen kehityksen häiriöt sekä erilaiset tukimenetelmät kielen kehityksen tukemiseen.

4.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta sekä hoitoa, jonka tarkoitus on tukea ja täydentää kotien kasvatustehtävää. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää, jossa korostuu vahvasti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta järjestää kunta tai yksityinen palveluntuottaja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7-8.) Varhaiskasvatus kattaa ikävuodet 0 – 6, eli lapsi on varhaiskasvatusikäinen peruskoulun aloittamiseen saakka (Opetushallitus 2020).

Varhaiskasvatuksessa sovelletaan Varhaiskasvatustalakeia (L540/2018), jossa säädetään mm. lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Lakeia tulee soveltaa kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatustoimintaan. Varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. (L540/2018.)

Varhaiskasvatustalain (L540/2018 4§) mukaan varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuottaessa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaa ja tukee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka pitää sisällään valtakunnallisia velvoitteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on myös kirjattu yhdenvertaisuutta tukevista tavoitteista ja sisällöistä, joka on oikeudellisesti velvoittava määräys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7-8.)

4.2 Kielen kehitys ja vuorovaikutus

Kieli ei ole pelkästään puhuttua kieltä, vaan se on myös esimerkiksi kirjoitettua, kuvallista tai viitottua kommunikointia (Korpilahti & Pihlaja 2019, 168). Lapsi oppii muuttamaan käyttäytymistään sekä suunnittelemaan toimintaansa kielen avulla. Kielellä on myös keskeinen vaikutus siihen, minkälaisen kuvan lapsi itsestään yksilönä muodostaa. (Nurmi ym. 2015, 41.) Kieli on yhteydessä lapsen koko kehitykseen (Marjalaakso 2011, 31).

Lapsen äidinkieli opitaan vuorovaikutustilanteissa. (Överlund 2019, 20). Lapsi ymmärtää sanoja ja kieltä jo ennen kuin hän on itse kykenevä niitä tuottamaan. Jo alle vuoden ikäinen lapsi reagoi omaan nimeensä, keskeyttää hetkellisesti toimintansa, kun sanotaan ”ei” ja etsii katseellaan, kun kysytään vaikkapa ”missä äiti on?”. Nämä ovat merkkejä siitä, että alle vuoden ikäinen lapsi ymmärtää puhetta, vaikka ei kykene sitä vielä itse tuottamaan. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2015, 43.) Ihmisellä katsotaan olevan synnynnäinen tarve vuorovaikutukseen, ja tämä toimii myös perustana puheen ja kielen kehitykselle. Vuorovaikutustaitojen kehittyminen lähtee heti ensimmäisistä elämän hetkistä. Lapsen ensimmäiset kaksi ikävuotta kehitys on niin sanotussa esikielellisessä vaiheessa, jossa vuorovaikutus perustuu pitkälti lapsen erilaisiin keinoihin ilmaista itseään ja tulla tietoiseksi itsestään ja ympäristöstään. (Paavola-Ruotsalainen & Rantalainen 2020, 17-19.) Näitä kommunikointikeinoja on erilaiset ilmeet, eleet ja ääntelyt, kuten itku (Hermanson 2012).

Puhuttu kieli opitaan kuulemalla puhetta. Lapsi alkaa erottamaan äänteitä ja tavuja ympäristöstään. Puhujan selkeiden suun liikkeiden näkeminen vahvistaa kuullun puheen ymmärtämistä ja rekisteröimistä. Kielen kehitykselle merkittävä kuuntelutaito on tarkkaavuus, jolla tarkoitetaan kykyä suunnata, ylläpitää, jakaa ja siirtää huomiota eri kohteisiin. Tarkkaavuus on vielä pienellä lapsella automaattista, eli tahatonta, jolloin lapsi reagoi merkityksellisiin ärsykkeisiin ympäristössä. Lapsen kasvaessa hänelle kehittyy valikoiva tarkkaavuus, jolloin ympäristöstä pystytään suodattamaan häiriötekijöitä ja kiinnittää huomiota olennaiseen. Tällöin myös puheen havaitseminen helpottuu. (Välimaa & Haapala 2020, 37-46.)

Lapsen kielen kehitykselle on siis tärkeää, että lapselle puhutaan ja hänen eikiellellisiin viesteihinsä reagoidaan. Kun kieltä käytetään sujuvasti eri vuorovaikutustilanteissa, lapsi oppii erilaisia kielen käyttötapoja ja sen, miten erilaisissa tilanteissa kieltä käytetään eri tavoin. (Nurmilaakso 2011, 35-36.) Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus sisältää puheen lisäksi myös ruumiin kielen, ilmeet ja eleet. Pelkästään aikuisen läsnäololla on todettu olevan merkitystä lasten välisen keskustelun lisääntymisessä. (Korkeamäki 2011, 45.)

Jotta lapsi pystyy tuottamaan itse kieltä, hänen on ensin ymmärrettävä kielen symboleja, jotka liittyvät erilaisiin asioihin, kuten tilanteisiin tai objekteihin. Lapsi alkaa itse soveltamaan opittua kieltä ja symboleita ympärillä oleviin kohteisiin. (Iivonen, Lieko & Korpilahti 1994, 207.) Lapsen ikätason mukainen kielen ja puheen kehitys edellyttää kuulon normaalia toimivuutta, vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen osaamista, tasapainoista tunne-elämän kehitystä sekä päivittäisistä toimista selviytymistä (Korpilahti & Pihlaja 2019, 177).

Lapsi alkaa tuottamaan ensimmäisiä sanoja keskimäärin vuoden ikäisenä. Tutkimusten mukaan noin puolentoista vuoden ikäisenä lapsi taitaa noin viisikymmentä ensisanaa. Tästä lähtee liikkeelle niin sanottu sanapyrähdysvaihe, jolloin lapsi oppii nopeasti uusia sanoja. Sanapyrähdysvaiheen johdosta kaksi vuotiaalla lapsella saattaa olla jo 600 sanan sanavarasto. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2020, 62-64.) Kolme-neljävuotiaana lapsi pystyy usein muodostamaan jo lauseita ja puheen tuottaminen on jo melko selvää (Hermanson 2012). Viisi vuotias lapsi hallitsee usein jo oman äidinkielen säännöt ja osaa taitavasti käyttää kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Hän osaa ymmärtää ja käyttää kieltä monipuolisesti. (Siun sote 2020.) Yksilölliset erot ovat kuitenkin aina tärkeä huomioida kielen kehityksessä, sillä ne saattavat juuri ensimmäisten ikävuosien aikana olla huomattavia. Jollain kaksi vuotiaalla saattaa olla monen sadan sanan sanavarasto, mutta toisella ikätoverillaan tämä on vain alle 50. Varsinkin kielen kehityksen huippuaikana 2-3 -vuotiaalla yksilölliset erot ovat suuria. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2020, 64.)

Puheen ja kielen kehityksen ero on tärkeä tiedostaa. Puheen kehitystä tarkasteltaessa puhutaan ääntelystä ja puhemotoriikan kehittymisestä. (Asikainen 2004, 2209.) Puhehäiriöt johtuvat usein neurologisista syistä, joita varhaiskasvatuksen työntekijöillä ei ole mahdollisuutta ”parantaa”. Kielen kehityksen viivästymät taas vastaavasti käsittävät puheen ja eri käsitteiden ymmärtämisen ja tuottamisen ongelman omalla äidinkielellään. Kielen kehityksen tukemisessa ovat vanhemmat sekä varhaiskasvatuksen asiantuntijat avainasemassa, sillä he pystyvät yksinkertaisilla keinoilla tukemaan lapsen kielen kehitystä. Esimerkiksi asioiden nimeäminen, lapsen kanssa puhuminen, lukeminen ja kuvien käyttäminen ovat helppoja keinoja, joilla voidaan tukea lapsen kielen kehitystä. (Yle 2018.)

Kielen kehityksen tukemisen kannalta parhaimpia ovat arkiset vuorovaikutustilanteet yhdessä lapsen ja aikuisen välillä, joista lapsi alkaa ottamaan mallia aikuisen puheesta. Vuorovaikutustilanteet ovat erityisen palkitsevia silloin, kuin aikuinen huomioi asioita joihin lapsen tarkkaavaisuus juuri sillä hetkellä kohdistuu. (Numminen & Sokka 2009, 69.) Puheesta tulee lapselle väline, jonka avulla hän on kykenevä sosiaaliseen vuorovaikutukseen, omien ajatusten ja tunteiden viestimiseen, uusien asioiden oppimiseen sekä ratkaisemaan ongelmia (Nurmi ym. 2015, 41). Kielen ollessa avainasemassa lapsen vuorovaikutuksessa, on se vahvasti yhteydessä lapsen muuhun toimintakykyyn. Kielen kehitys ja sen tukeminen ovat avainasemassa lapsen sosiaalisten ja tunnetaitojen kehityksessä. Kielessä on merkityksellistä puhutun kielen lisäksi ei-kielelliset keinot, kuten se, miten asia ilmaistaan ja mitä sen hetkessä vuorovaikutuksessa muuten tapahtuu. Tähän lukeutuu kaikki ilmeet, eleet ja äänensävyt, joita lapselle viestitään kommunikoidessa.

Kielellä on iso merkitys lasten tunteiden hallinnassa, sillä kielellinen kehitystaso vaikuttaa suuresti siihen, miten lapsi ottaa vastaan ja käsittelee erilaisia viestejä, joita vuorovaikutustilanteissa välitetään. Kun lapsen kielelliset taidot kehittyvät, hänen etuavolohkonsa toiminta alkaa vahvistua, ja lapsi pystyy, entistä paremmin ohjaamaan tunteitaan ja säätelemään sitä, miten hän ilmaisee erilaiset tunnekokemuksensa. Ennen tätä kehitystä tunteiden säätelystä huolehtii lähinnä

isojen aivojen ohimolohkoissa sijaitseva mantelitumake. Lapsi oppii väitellen sanottamaan omia tunteitaan. Tällä on iso merkitys lapsen sosiaalisten suhteiden kehittymiseen, sillä on tärkeää, että lapsi osaa kertoa sen, miltä hänestä erilaiset tilanteet tuntuvat. Näin ristiriitatilanteiden sietäminen ja selvittäminen alkaa sujumaan paremmin, joten lapsen on helpompi muodostaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita. (Dindar, Huttunen & Koivula 2020, 225-235.)

4.3 Vieras- ja monikielisyys

Suomen kielen kehittymistä on tuettava myös vieraskielisillä lapsilla, joiden osuus varhaiskasvatuksessa on jatkuvasti nousussa vieraskielisen väestön osuuden kasvaessa. 2018 vuoden lopulla Suomessa asui lähes 392 000 vieraskielistä, eli henkilöä, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame. Edellisenä vuonna luku oli noin 373 500. Yleensä monet vieraskieliset ovat kaksi- tai monikielisiä. (Tilastokeskus 2019.)

Monikielisyys on muuttuvassa maailmassa yleisempää kuin yksikielisyys. Tämä heijastuu myös Suomessa varhaiskasvatuksen arjessa. Monikielisyyttä käsitteenä on vaikea määritellä, sillä yksilöllisiä eroja monikielisten henkilöiden kielen käytön kyvykkyydessä on paljon. Tässä yhteydessä on kuitenkin asianmukaista ottaa huomioon, että monikielisillä lapsilla harvoin missään tapauksessa kielet eivät ole tasapainossa. (Smolander 2020, 337-339.) Tässä kappaleessa puhutaan kuitenkin niistä lapsista, keiden äidinkieli ei ole suomi.

Stephen Krashen on kehittänyt teoriaa lapsen vieraan kielen oppimisesta. Hän tekee eron kielen omaksumisessa ja oppimisessa. Omaksuminen tapahtuu Krashenin mukaan epätietoisesti, ja tätä kielen omaksumistapaa voidaan verrata lapsen äidinkielen oppimisen. Lapsi luonnollisissa ja merkityksellisissä tilanteissa oppii kieltä kommunikoidessa muiden kanssa. Kielen oppiminen taas on tietoista oppimista kielestä, joka käsittää esimerkiksi kieliopin ja muita kielen sääntöjen tuntemista. Krashenin teoria vieraan kielen oppimisesta käsittää viisi hypoteesia: the Acquisition-Learning hypothesis (Omaksumis-oppimis hypoteesi), joka käsittää juuri näiden kahden järjestelmän olemassa olon siitä, miten kieltä voi joko oppia tai omaksua. Seuraavana on the Monitor hypothesis (Monitorihypoteesi),

jonka tarkoituksena on selittää näiden kahden edellä olevan järjestelmän yhteyttä toisiinsa. Tämä käsittää esimerkiksi sen, miten kielen opittu kielioppi näkyy spontaanissa puheessa. Kolmantena on the Input hypothesis (Syötös -hypoteesi), jossa kuvataan sitä, miten lapsi oppii vierasta kieltä parhaiten. Hypoteesin keskeinen ajatus on se, että omaksuttavan vieraan kielen taso tulisi olla hieman lapsen oman äidin kielen osaamistasoa edellä, jotta kielen omaksuminen olisi tehokkainta. Neljäs hypoteesi on the Affective Filter hypothesis (afektiivinen suodatinhypoteesi), jossa kuvataan niitä tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa kielen oppimiseen, kuten motivaatio, itsetunto ja minäkuva. Näillä tekijöillä on vaikutusta siihen, miten lapsi oppii luonnollisesti uutta kieltä. Tämä hypoteesi on erityisen tärkeä ottaa huomioon tilanteissa, jossa epäillään lapsella olevan traumaa tai muita mielenterveydellisiä ongelmia, jotka saattavat heijastua uuden kielen omaksumiseen. Viimeisenä on the Natural Order hypothesis (luonnollisen järjestyksen hypoteesi), jossa kuvataan sitä, että kieliopillisten sääntöjen oppiminen seuraa luonnollista oppimisen järjestystä. (Schütz 2019.)

Osalla monikielisistä lapsista saattaa olla haasteita suomen kielen äänteiden kanssa. Monikielisten lasten äänteiden omaksumisnopeudessa on suurta vaihtelua, eikä voida sanoa yksiselitteisesti, että monikielisydestä on hyötyä tai haittaa kielen äänteellisessä kehityksessä. Tässä merkittävässä asemassa on altistumisikä, joka katsotaan olevan kielellisesti 2-3 ikävuoden paikkeilla, ja se määrä, kuinka paljon kielelle altistutaan. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2020, 66-67.)

Monikulttuurisuus saattaa näkyä kielen kehityksessä esimerkiksi siinä, että vähemmistöryhmiin kuuluvilla puhetapa, kommunikointistrategiat ja tavat vuorovaikutuksessa eroavat valtaväestöstä. Tässä korostuu kielen ja kommunikaation yhteys. Länsimaisessa kulttuurissa korostetaan yksilöllisyyttä, jota tuetaan kielen kehityksen näkökulmasta reagoimalla lapsen ei-kielellisiin viesteihin esikielellisen kehityksen vaiheessa kahden kesken. Vuorovaikutusta käydään vauvan kanssa kahden kesken kasvotusten. Tästä eroaa osa yhteisöllisistä kulttuureista, jossa lapsen kehityksessä varhaisessa vaiheessa tuetaan erilaisia asioita, kuten motoriikan kehitystä ja pidetään lapsen fyysistä läheisyyttä. On

esimerkiksi yleistä, että monessa yhteisöllisessä kulttuurissa lapsi oppii ympäristöönsä lähellä äitiään selästä käsin. (Paavola-Ruotsalainen 2020, 26-27.)

4.4 Kielen kehityksen häiriöt

Kielelliset häiriöt voivat aiheuttaa kielen kehityksen viivästyksiä. Kielihäiriöillä tarkoitetaan puheen ja kielen tuottamisen tai niiden ymmärtämisen viivettä (Numminen & Sokka 2009, 59). Kielellisistä häiriöistä voidaan puhua siinä vaiheessa, jos lapsi ei kahden vuoden iässä käytä yksisanaisia ilmaisuja tai jos kolmen vuoden iässä lyhyidenkin lauseiden muodostaminen ei onnistu. (Terveyskirjasto 2019.) Puheen ja kielen kehityksen häiriöt ovat varhaiskasvatusikäisten lasten yleisin kehityshäiriöryhmä ja niitä esiintyy ainakin lievänä noin 3-7% tämän ikäisistä lapsista. (Numminen & Sokka 2009, 58.) Puheterapeutti Strandvall (2019) muistutti kuitenkin siitä, että esim. maahanmuuttaja taustaustaisilla lapsilla on arvioitava ensin se, mikä heidän kielellinen kykynsä on heidän omalla äidinkielellään, ennen kuin voidaan alkaa puhumaan mistään kielen kehityksen häiriöstä.

Häiriön vaikeusaste määrittelee tuen tarpeen ja laadun (Numminen & Sokka 2009, 58). Kielihäiriöiden vaikeusasteesta puhuttaessa on sopivaa erottaa viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys toisistaan. Viivästyneessä kielenkehityksessä kommunikaatiotaitojen kehitysrytmi on tavanomaista hitaampaa. Poikkeava kielenkehitys tarkoittaa erityisvaikeutta, jossa ominaista on kielellisten osataitojen epätasaisuus ja suuri ero kielellisten ja ei-kielellisten taitojen välillä. Poikkeava kielenkehitys vaatii pitkäjänteistä ja hyvin suunniteltua terapiaa. Viivästyneen ja poikkeavan kielenkehityksen eroa voi yksinkertaisimmillaan tarkastella vertaamalla lapsen sen hetkistä kielellisiä taitoja nuorempien lasten suorituksiin. Viivästyneessä kielen kehityksessä suoritus muistuttaa nuorempien lasten suoritusta, mutta poikkeavassa kehityksessä suoritus ei vastaa nuorempienkaan ikäryhmien kehitystä. (Korpilahti 2011, 44-45.)

Kielen kehityksen häiriöt ovat moniulotteinen kokonaisuus ja niihin usein liittyy sosiaalisia ja emotionaalisia ongelmia. Kielen kehityksen ongelmat voivat näkyä esimerkiksi ongelmina vuorovaikutustaidoissa tai tunteiden käsittelyssä. Lievissä

tapauksissa lapsi yleensä sopeutuu ongelmitta ympäristöön, mutta periytyvä kielihäiriö voi näkyä esimerkiksi impulsiivisuutena tai levottomuutena. Kielelliset häiriöt ovat vahvasti perinnöllisiä ja niille on ominaista, että lapsen kielen kehitys on ollut normaalista poikkeavaa jo hyvin varhaisesta vaiheesta. (Korpilahti 2011, 40; Numminen & Sokka 2009, 58.)

Kehityksellinen kielihäiriö eli Developmental Language Disorder on häiriö, jossa lapsen kielellinen toimintakyky ei kehity hänen ikänsä ja muun kognitiivisen kehityksen mukaisesti. Lapsen kielellinen ilmaisu on siis huonontunut, joka voi ilmetä esimerkiksi pienenä sanavarastona, aikamuotovirheinä tai sanojen muistamisen vaikeutena (Yle 2018). Häiriön syynä ei kuitenkaan ole neurologinen vamma tai sairaus. Kehityksellinen kielihäiriö on yleensä luotettavimmin diagnosoitavissa noin neljän vuoden iästä lähtien, jonka vuoksi ennen sitä suositellaan käytettäväksi F80.8 (muu puheen ja kielen kehityksen häiriö) tai F80.9 (määrittämätön puheen ja kielen kehityshäiriö) diagnoosia. Neljän-kuuden vuoden iässä havaitaan usein runsaasti poikkeavia, kehitykselliseen kielihäiriöön viittavia piirteitä, jotka voivat kuitenkin vähentyä tai hävitä kokonaan jokapäiväisen kielen hallinnan kehittyessä. Kehityksellisestä kielihäiriöstä on käytetty Suomessa aiemmin nimeä dysfasia tai kielellinen erityisvaikeus, mutta Käypä hoito -suosituksessa (Kehityksellinen kielihäiriö, 2019) on otettu käyttöön kehityksellinen kielihäiriö termi.

4.5 Varhaiskasvatus kielen kehityksen tukena

Varhaiskasvatuksessa luodaan yhdenvertaiset edellytykset lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kasvua, kehitystä ja oppimista tuetaan valtakunnallisen ohjauksen avuin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.) Varhaiskasvatuslain (540/2018) tavoitteena on mm. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua ja kehitystä, tukea ja edistää lapsen elinikäistä oppimista sekä kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja. Kielen kehittymien kuuluu osaksi lapsen kasvua. Kieli on avaimena tasapainoiseen kasvuun ja osallisuuteen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten

identiteettien kehittymistä. Kielen kehityksen laadukas tukeminen varhaiskasvatuksessa edellyttää kielen kehityksen tuntemusta ja osaamista toteuttaa tätä pedagogisin keinoin (Korpilahti & Pihlaja 2019, 169).

Kieli toimii lapsille sekä oppimisen kohteena että välineenä. Kielen avulla lapsi pystyy ilmaisemaan itseään, ottamaan haltuun erilaisia tilanteita sekä toimimaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) yksi oppimisen alueiden kokonaisuus on kielten rikas maailma, jonka kehityksen keskeiset osa-alueet ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielitietoisuus (Kuvio 1). On tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen osa-alueilla.

Kuvio 1 Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaidot käsittävät sen, että lapsi tulee kuulluksi ja hänen erilaisiin viesteihinsä reagoiminen kertoo lapselle sen, että ne ovat tärkeitä. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapset kommunikoivat toistensa ja aikuisten kanssa varhaiskasvatuksessa.

Lapsi mallintaa aktiivisesti varsinkin aikuisten puhetta, joten kielen ymmärtämisen taitojen kannalta on tärkeää, että toimintaa johdonmukaisesti sanotetaan lapselle selkeästi. Lapsille keskustellaan paljon ja eri tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä, näin lapsen sanavarasto kehittyy.

Kieli toimii lapselle vuorovaikutuksen välineenä. Lapsi oppii kieltä ja kommunikointia vuorovaikutuksessa, joten henkilöstön tehtävänä on kannustaa lapsia kommunikoimaan toistensa sekä henkilöstön kanssa. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi ovat keskeisessä roolissa vuorovaikutustilanteissa sekä

myös non-verbaalisessa viestinnässä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 41.) Lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia, voi olla hankala osallistua vuorovaikutustilanteisiin ja tämä saattaa vaikuttaa lapsen sosiaalisiin suhteisiin. Lapsi voi tarvita erityistä tukea kaverisuhteiden muodostamisessa, sillä näitä on vaikea muodostaa, jos lapsi ei ymmärrä kunnolla puhetta ja sen erilaisia vivahteita. (Numminen & Sokka 2009, 70.) Kuvia, esineitä ja tukiviittomia voidaan käyttää tarvittaessa kielen ymmärtämisen tukena.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea moninaisuutta ja vahvistaa lasten kuulumista jatkuvasti muutuvaan monimuotoiseen yhteiskuntaan. Tämä näkyy kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien tehtävänä on ymmärtää kielen keskeinen merkitys lapsen kehityksessä myös monikielisillä lapsilla. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsille tulee tehdä näkyväksi monikielisyys ja toimia lapsille kielellisenä mallina. Monikielisten lasten kielen kehitykseen tulee kiinnittää aktiivisesti huomiota, mutta samalla antaa heille riittävästi aikaa ja tarjota mahdollisuuksia, jossa he pääsevät monipuolisesti käyttämään kieltä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 31.)

Varhaiskasvatuksessa puheen ja kielen käyttötaitoja seurataan ja ohjataan. Kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun lasten kielellinen muisti ja sanavarasto laajenee. Tätä kehitystä pyritään tietoisesti vahvistamaan kertomalla lapsille tarinoita ja loruja sekä kannustamalla heitä itse kertomaan niitä. Myös kuvaavien sanojen käyttäminen edistää lasten kielellisen muistin ja sanavaraston kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monilukutaitoa. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoa. Jotta monilukutaito voisi kehittyä, varhaiskasvatukseen tulee tarjota lapselle kielellisesti virikkeellinen ympäristö (Nurmilaakso 2011, 37). Aikuisen rooli lasten kielellisten taitojen kehityksessä on merkittävä, ja tästä syystä kielellisessä mallintamisessa tulisi käyttää vaihtelevaa ja rikasta sanastoa sekä esittää lapselle avoimia kysymyksiä, joilla kannustetaan lasta osallistumaan vuorovaikutukseen ja kommunikointiin (Korpilahti & Pihlaja 2019, 169).

Kieleen liittyvät haasteet näyttäytyvät erilaisina eri ympäristöissä. Tämä on tärkeää huomioida erityisesti varhaiskasvatuksessa, kun huoli lapsen kielellisestä kehityksestä herää. Kiinnittäessä huomiota lapseen, jolla on nähtävissä huolen merkkejä kielen kehityksessä, tarkastellaan mitä kanavaa lapsi käyttää viestin vastaanottamiseen. Tämä helpottaa kommunikointia lapsen kanssa, jolla on mahdollisesti kielen kehityksen häiriöitä ja löytämään sopivia tukimenetelmiä varhain. (Korpilahti & Pihlaja 2019, 174-175.)

Lapsilla, joilla on kielen kehityksen viivästymää, on usein haasteita kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen kanssa (Lehtisare 2012, 9). Tällöin on sopivaa ottaa käyttöön erilaisia apumenetelmiä auttamaan lasta ymmärtämään sitä, mitä hänelle halutaan viestittää ja vastavuoroisesti auttamaan ymmärtämään lapsen kertomaa. Kielen kehityksen tukemisen apuna voidaan käyttää graafista puhetta korvaavaa kommunikointia, jolla tarkoitetaan visuaalisia eli näkemiseen perustuvia välineitä. Näitä voivat olla esimerkiksi valokuvat ja piirroskuvat. Graafinen kommunikointi muodostuu usein kuva- tai symbolikokoelmista. (Trygg 2005, 27-42.)

Kuvakortit ovat hyvä esimerkki visuaalisesta välineestä, jolla voidaan tukea kielen kehitystä. Kuvakorttien avulla on myös mahdollista tukea lasten vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen monipuolistumista sekä puheen tuottoa (Terveyskylä.fi 2018). Kuva on symboli, joka on kohdetta muistuttava lähes kulttuurista riippumaton. Lapsi oppii jo varhain tunnistamaan kuvista henkilöitä ja esineitä. (Suvanto & Ukkola 2020, 273.) Kuvakorteissa on yksinkertaisesti kuvattuna jokin asia, kuten tunne, tekeminen tai esine. Näitä kortteja voidaan käyttää monipuolisesti apuna missä tahansa tilanteessa, jossa tarvitaan työvälineitä auttamaan ymmärrystä vuorovaikutustilanteissa. Kuvakorttien avulla pystytään jäsentämään itse toimintaa esimerkiksi siirtymätilanteissa. Kuvaa kuuluu osoittaa tai näyttää samalla, kun kerrotaan, mitä seuraavaksi tapahtuu. Kuvaan on myös aina mahdollisuus palata takaisin, mikä tukee muistia. (Yle-uutiset 2018.)

Tukiviittomat ovat viittomakielen viittomia, joita käytetään puheen rinnalla puheen tukemisessa sekä puheen ymmärtämisen auttamisessa. Tukiviittomat

soveltuvat varhaiseksi kommunikointikeinoksi, jonka vuoksi niitä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa. (Papunet 2019.) Tukiviittomien ei ole tarkoitus korvata puhetta ja tämä onkin yleisin vanhempien huoli siinä vaiheessa, kun tukiviittomien käyttöönottoa suositellaan. Tukiviittomien tarkoituksena on tukea puheen ja kielen kehitystä. Monet lapset, keillä on esimerkiksi puheen tuoton viivästymistä, oppivat kieltä paremmin visuaalisin keinoin. Tässä kohti tukiviittomat auttavat lasta kohdistamaan kiinnostuksensa puhujaan. (Katunpää 2017.) Tukiviittomat eroavat viittomakielestä siinä, että lauseesta viitotaan avainsanat samaan aikaan puhuttaessa normaalisti (Aivoliitto 2020). Viittomakieli on oma virallinen kielensä ja tukiviittomat ovat vain yksittäisiä viittomia, joissa ei ole erityisiä kieliopillisia sääntöjä. Esimerkiksi lauseesta ”lähdetään nyt ulos” viitotaan vain sana ”ulos”. Tukiviittomia kutsutaan manuaalisiksi kommunikointikeinoiksi, joilla puhetta voidaan korvata kielen kehityksen tukemiseksi (Trygg 2005, 27). Tukiviittomat jäävät usein pois siinä vaiheessa, kun puhuttu puhe on lapselle riittävä kommunikointi keino. Tukiviittomat ovat hyvin käytännöllinen kielen kehityksen tukimenetelmä, sillä kuka tahansa voi opetella niitä, ja vaikka olennaisten tukiviittomien opettelussa saattaa mennä aikaa, niiden opittua ne kulkevat aina mukana. (Katunpää 2017.)

Erilaisilla **tarinoilla ja saduilla** on havaittu olevan monipuolinen hyöty lapsen kielen kehityksen kannalta. Tarinoita lapsi voi nähdä erilaisissa muodoissa kuten kirjallisuudessa. Näissä yhdistyy kuvat ja kerrottu tarina. Lapsen huomio kiinnittyy usein hyvin yksityiskohtaisesti kuviin. Tässä aikuisen kerronnalla on iso merkitys selittäessä kuvien tapahtumia ja tarkoituksia. Tarina hetkissä korostuu lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus. Tarinoissa on selkeä rakenne, jotta lapsen on helppo seurata tarinaa. Jos lapsi pystyy samaistumaan onnistuneesti tarinan päähenkilöön, ne kehittävät lapsen tunnekieltä. Erikoiset ja uudet sanat jäävät myös lapsen mieleen, ja näin rikastuttavat lapsen sanavarastoa. Tällaista sanastoa löytyy esimerkiksi erilaisista lauluista ja loruista, joita lapselle luetaan. Realistinen ja ääneen luettu tarina, jossa päähenkilönä on arkipäivän ihminen, jää paremmin lapsen mieleen kuin esimerkiksi fiktiivinen fantasia kertomus. Kun tarina perustuu johonkin arkipäiväiseen tilanteeseen, on lapsen helpompi jäsentää sitä. (Suvanto & Ukkola 2020, 277-286.)

Erilaisten korvaavien kommunikointikeinojen samanaikainen käyttö on eduksi lapselle kielen kehityksen tukemisen näkökulmasta. Varsinkin kun asiaa tarkastellaan lapsen kannalta, kenellä on kielen kehityksen viivästymistä, on parempi ottaa erilaiset kommunikoinnin keinot samaan aikaan käyttöön, kun aloittaa ensin yhdellä ja vaihtaa sitten yhtäkkiä toiseen. Puhetta korvaavat tukimenetelmät eivät myöskään haittaa puheen kehitystä (Trygg 2005, 26-74). Esimerkiksi käytettäessä viittomia kielen kehityksen tukena, lasten on havaittu siirtyvän sujuvasti puhekielisiksi viittomien jäädessä tarpeettomina pois (Korpilahti 2011, 54).

4.6 Tieto- ja viestintäteknologia varhaiskasvatuksessa

Tieto- ja viestintäteknologia tarkoittaa kaikkia niitä elektronisia välineitä, joita voidaan käyttää apuna tietojenkäsittelyssä eli tiedon keräämisessä, muokkaamisessa, varastoimisessa sekä jakamisessa. Jopa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) tieto- ja viestintäteknologia on keskeisessä roolissa. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan tieto- ja viestintäteknologia edistää lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään varhaiskasvatuksessa tarkoituksenmukaisella tavalla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 26-46.)

Varhaiskasvatuksessa on tarkoituksena havainnoida ja tutkia tieto- ja viestintäteknologiaa sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, peleihin ja sovelluksiin turvallisessa ympäristössä, yhdessä lasten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet pyritään myös huomioimaan varhaiskasvatuksessa mm. oppimisympäristöissä sekä toiminnassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 32-33.) Hyvänä esimerkkinä voi esille nostaa iPadien lisääntyneen käytön varhaiskasvatusryhmissä.

Tätä enenevissä määrin nähtävää teknologian käyttöä opetustilanteissa kutsutaan myös teknologiapedagogiikaksi. Tällä tarkoitetaan sitä, miten lasten kanssa tutustutaan erilaisiin teknologian välineisiin turvallisilla menetelmin. Teknologiapedagogiikalla saadaan tuettua lasten oppimista vastuullisiksi laitteiden

käyttäjiksi ja varmistetaan, että lapsi käyttää laitteita oikein. (Sarén 2019, 11.) Teknologian erilaiset laitteet lisääntyvät väistämättä, ja nykyiset ja tulevat sukupolvet varhaiskasvatuksessa tulevat väistämättä kasvamaan digitalisaation keskellä, joten kasvattajan vastuulla on tukea lapsia oppimaan teknologiasta turvallisessa ympäristössä.

Teknologiapedagogiikka on sisällytetty myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2018), jossa siihen viitataan käsitteellä teknologiakasvatus, jonka tavoitteena on ”kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja”. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös mediakasvatusta, joka pitää sisällään mm. eri medioihin tutustumista sekä eri mediasisältöjen todenmukaisuuden pohtimista. Mediakasvatuksen tarkoituksena on kehittää lasten mediakriittisyyttä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 44-46.)

Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään myös entistä enemmän kodin ja päiväkodin välisessä viestinnässä. Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on merkittävä rooli varhaiskasvatuksessa. Luottamuksen rakentaminen, sujuva vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus huoltajien sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä tukevat kasvatusyhteistyötä. Yhteistyön tavoitteena on lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Varhaiskasvatuksen aikana yhteistyöllä voi olla eri muotoja. Perinteisenä tapana on ollut kertoa lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset huoltajan hakiessa lasta päivän päätteeksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34.) Viime vuosien aikana varhaiskasvatuksessa on otettu käyttöön pilvipohjainen järjestelmä, Wilma. Varhaiskasvatuksen Wilman yksi tarkoituksista on mahdollistaa vaivaton viestintä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välillä. Wilma löytyy myös mobiilisovelluksena, jonka avulla yhteydenpito onnistuu vaivattomasti mistä ja milloin tahansa. (Visma 2020.) Seesaw on sähköinen palvelu, joka on alun perin suunnattu koulujen käyttöön, mutta se on nykyään melko yleinen varhaiskasvatuksessa. Seesaw tarjoaa helpon tavan varhaiskasvatuksen henkilöstölle jakaa ja dokumentoida varhaiskasvatuksen toimintaa. Se mahdollistaa

kuvien, videoiden sekä piirustusten reaaliaikaisen jakamisen huoltajille. (Seesaw 2019.)

Myös varhaiskasvatuksen henkilökunta hyödyntää työssään tieto- ja viestintäteknologiaa. Huoltajien kanssa teknologian avulla viestimisen lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mm. käytössään digitaalinen sovellus, johon kirjataan kunkin lapsen saapumis- ja lähtöajat sekä mahdolliset vapaa- tai sairaspöissaolot. Sovelluksen avulla varhaiskasvatuksen henkilöstön on helppo seurata, kuinka monta lasta ryhmässä on paikalla. Sovellus tarjoaa myös mahdollisuuden parempaan toiminnan suunnitteluun, sillä lasten mahdolliset vapaapäivät näkyvät ennakkoon sovelluksessa.

Arkipäivän viestintä onkin muuttunut huomattavasti muutaman vuosikymmenen aikana enemmän digitalisoituneemmaksi. Kehityksellisen kielihäiriön Käypä hoito -suosituksen (2019) mukaan sosiaalisen median käytön voimakas lisääntyminen on myös muuttanut perheiden kommunikointikulttuuria. On myös todettu, että jo 2-vuotiaat lapset käyttävät digitaalista mediaa runsaasti ja tottuneesti. Digitalisaation vaikutuksista aivoihin onkin käyty paljon keskustelua, mutta siitä huolimatta siitä tiedetään vielä vähän. Pienten lasten kohdalla on kuitenkin selvää näyttöä siitä, että jos lapsi on yksinään medialaitteiden ääriellä pitkiä aikoja päivittäin, saattaa lapsen puheen ja tunne-elämän kehitys viivästyä. (Potilaan lääkärilehti 2017.)

Teknologian lisääntyessä arkipäiväisessä keskustelussa kuulee käytettävän paljon ”ruutu-aika” käsitettä. Keskustelua käydään mm. siitä, minkä verran aikaa lapsen on sopivaa viettää ruudun ääressä. Kun digitaalisen laitteiden vaikutuksia pohditaan, on tärkeää ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, lapsen ominaispiirteet ja mitä median muotoja lapsi käyttää. Käyttääkö hän niitä yksin vai aikuisen kanssa? (Sergejeff, Huttunen & Koivula 2020, 322.) Digitaalisella medialla onkin todettu olevan lapselle suurin hyöty silloin, kun hän käyttää laitteita yhdessä aikuisen kanssa. Erilaisilla median muodoilla voi olla valtava motivoiva vaikutus lapsen oppimiseen (Sergejeff ym. 2020, 322).

Erityisesti varhaiskasvatuksessa teknologialla on positiivinen vaikutus myös sosiaalisesta näkökulmasta, ja tässä saattaa olla pieni ero esimerkiksi tabletin

käyttöön kotona. Päiväkoti ryhmässä on usein käytössä vain yksi tabletti, ja on tavallista, että yhden lapsen käyttäessä sitä, ympärillä on katsomassa ja osallistumassa kiinnostuneena muitakin lapsia. Tällaisissa tilanteessa lapset oppivat tärkeitä sosiaalisia taitoja; miten esimerkiksi vuorotellaan, kuunnellaan ja odotetaan omaa vuoroa. Kaikki tällaiset sosiaaliset taidot ovat yhteydessä myös kielen kehitykseen. (Sergejeff ym. 2020, 323.)

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSI JA SEN TOTEUTUS

Tässä kappaleessa kerromme, miten opinnäytetyömme eteni prosessin eri vaiheiden kautta, joita ovat projektin perustaminen, projektin suunnittelu, projektin toteuttaminen ja sen päättäminen (Artto, Martinsuo & Kujala 2006, 48). Tämän jälkeen esittelemme tuotoksemme ja kerromme, miten sitä on mahdollista hyödyntää. Lopuksi arvioimme vielä koko projektin sekä tuotoksemme.

5.1 Prosessin vaiheet

Idea projektiimme lähti liikkeelle, kun kuulimme, että puheterapeuttien vastaanotoille on jopa kahden vuoden jonotusaika. Löysimme myös useamman uutisen, jonka mukaan puheterapeuteista on tällä hetkellä krooninen pula (Keskipohjanmaa 2019). Halusimme saada asiasta lisää tietoa, joten kävimme tapaamassa Vaasan kaupungin puheterapeuttia, joka varmisti meille, että jonotusaika puheterapeuttien vastaanotolle on tosiaan pitkä. Puheterapeutti kertoi meille, miten yksinkertaisilla menetelmillä varhaiskasvatuksessa voitaisiin tukea lasten kielen kehitystä. Varhaisella kielen kehityksen tukemisella voidaan ehkäistä suurempien kielellisten ongelmien kehittymistä. Tapaamisen jälkeen meillä oli selkeä idea: aiomme tuottaa digitaalisen materiaalin lapsen kielen kehityksen tukemiseen. Digitaaliseen materiaaliin päädyimme, sillä perusteella, että tieto- ja viestintäteknologialla on suuri rooli varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018).

Projektin suunnitteluvaiheessa suunnittelimme, minkälainen tuottamamme digitaalinen materiaali tulee olemaan. Tukiviittomat nousivat esille tapaamisessamme puheterapeutin kanssa. Puheterapeutin mukaan tukiviittomat ovat hyvä tapa tukea lapsen kielen kehitystä. Omien työ- ja harjoittelukokemustemme perusteella varhaiskasvatuksessa ei kuitenkaan tarjota koulutusta tukiviittomien käyttöön. Tämän perusteella oletimme, että tukiviittomien käyttö varhaiskasvatuksessa lasten kielen kehityksen tukena ei ole niin tehokasta, kun se voisi olla. Tästä syntyi idea tukiviittomatarinavideoille.

Saatavilla on jo paljon erilaisia tukiviittomatarina ja -opastusvideoita. Halusimme kuitenkin erottua näistä yhdistämällä tukiviittomiin jo hyödyllisiksi todetut kuvakortit. Vaasan kaupungin puheterapeutti varmisti meille myös tapaamisessamme sen, että useamman tukimenetelmän samanaikainen käyttö ei vaikeuta lapsen keskittymistä tai oppimista tilanteissa, joissa lapsi oppii kieltä. Tukiviittomatarinavideoiden rinnalla kuvakortit tuovat lisää toistoa sekä uuden visuaalisen tukimenetelmän, joka helpottaa oppimista.

Suunnittelimme tekevämme sovelluksen, joka sisältää tukiviittomatarinavideot. Päädyimme sovelluksen sillä perusteella, että Appstoresta on helppo ladata sovelluksia varhaiskasvatusryhmän iPadeille. Projektin suunnitteluvaiheessa tapasimme insinööriopiskelijan, joka lupasi auttaa meitä projektin digitaalisen osuuden kanssa. Idea sovelluksen luomisesta kaatui, kun insinööriopiskelija kertoi meille, että sovelluksesta pitäisi maksaa, jotta sen saisi ladattavaan muotoon sovelluskaappoihin. Insinööriopiskelija ehdotti kuitenkin vaihtoehtoisesti nettisivustoa, jonne tukiviittomatarinavideot voisi ladata. Meistä ehdotus kuulosti hyvälle ja päädyimme tähän vaihtoehtoon. Suunnitteluvaiheessa päätimme myös, että haluamme saada palautetta tuottamamme materiaalin toimivuudesta. Tämän tavoitteen toteutumiseksi meidän täytyi löytää toimeksiantaja. Seuraavaksi teimme projektisuunnitelman, jonka keskeisimpään rooliin nousi aikataulutus; missä vaiheessa tehdään mitään.

Toteutusvaiheessa aloimme toteuttaa projektiamme projektisuunnitelman mukaan. Ensimmäiseksi tarkoitus oli löytää toimeksiantaja, jolle suunnata tuottamamme materiaali. Olimme yhteydessä useampaan päiväkotiin Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan alueella. Yksi Vaasan kaupungin varhaiskasvatusyksiköistä esitti kiinnostustaan projektiamme kohtaan. Keskustelimme heidän kanssaan alustavasti puhelimitse ja ideoimme yhdessä, millaista kielen kehityksen tukimenetelmää he toivoisivat varhaiskasvatukseen arkeen. Esittelimme heille sen hetkisen ideamme, jolle he näyttivät vihreää valoa. Sovimme, että tuotamme digitaalisen materiaalin eli tukiviittomatarinavideot sekä kaulanauhalliset kuvakortit yhden ryhmän käyttöön. Puhetta oli myös siitä, että kävisimme havainnoimassa kyseisen ryhmän

materiaalin käyttöä muutaman kuukauden käytön jälkeen, jotta saisimme palautetta tuottamastamme materiaalista ja sen toimivuudesta.

Seuraavaksi kuvasimme tukiviittomatarinavideot, joihin kului enemmän aikaa, kun osasimme odottaa. Tällaisen mediasisällön tuottaminen oli meille uusi haaste, jota lähdimme kuitenkin innolla toteuttamaan. Kuvauksissa käytettiin koululta lainattua videokuvaamiseen tarkoitettua kameraa. Kuvauksissa toimimme siten, että molemmat esiintyivät kahdessa videossa. Yhdessä tarinassa on keskimäärin kaksikymmentä tukiviittomaa ja niitä vastaavaa kuvakorttia. Nämä oli opeteltu etukäteen ennen kuvausta. Videoita kuvatessa toinen luki tarinaa ääneen ja toinen oli kameran edessä näyttämässä tukiviittomia. Videoita kuvattiin monta ottoa, ja näistä parhaat versiot valittiin editoitavaksi.

Videot editoitiin Macbookin iMovie ohjelmalla. Editointiin tarvittavat työkalut olivat yksinkertaisia, ja leikkausta ei vaadittu paljoa, sillä videot kuvattiin yhdellä otolla. Valitut kuvakortit liitettiin videon vasempaan reunaan sitä mukaan, kun niiden tukiviittoma tuli. Tarinat ovat äänitetty myöhemmin videokuvan päälle selkeämmän äänen saamiseksi. Kuvauspaikkana oli tarkoitus toimia Vaasan ammattikorkeakoulun tilat. Kerkesimme kuitenkin kuvaamaan siellä vain yhden videon, ennen kuin COVID-19 aiheuttama valmiuslaki astui voimaan. Tästä syystä Vaasan ammattikorkeakoulun tilat sulkeutuivat.

Saatuamme tukiviittomatarinavideot kuvattua ne ladattiin YouTube sivustolle. Lähetimme linkit videoihin insinööriopiskelijalle, jotta hän pystyi alkaa suunnittelemaan nettisivustoa. Annoimme hänelle toivomuksia nettisivuston ulkonäöstä, sillä halusimme luoda mahdollisimman helppokäyttöisen ja visuaalisesti lasten silmää miellyttävän sivuston. Tällä välin jatkoimme opinnäytetyömme kirjallisen osuuden kirjoittamista ja valmistimme konkreettiset kuvakortit. Kuvakortit on tulostettu itse ja laminoitu kaksipuoliseksi, jotta ne olisivat mahdollisimman kätevä kantaa mukana esimerkiksi kaulanauhassa.

Yritimme olla useampaan otteeseen prosessin aikana yhteydessä Vaasan kaupungin varhaiskasvatusyksikköön, jonka kanssa olimme aikaisemmin keskustelleet. Emme kuitenkaan saaneet heiltä vastausta tai tutkimuslupaa useammasta yhteydenotosta

huolimatta, jonka vuoksi jouduimme luopumaan alkuperäisestä ideastamme tuottaa digitaalinen materiaali sekä kaulanauhalliset kuvakortit heidän käyttöönsä. Tämän vuoksi emme myöskään päässeet projektin loppuvaiheessa havainnoimaan, miten tuottamamme materiaalit toimivat varhaiskasvatuksen arjessa.

5.2 Tukiviittomavideot ja kuvakortit

Tuotokseksemme valmistui digitaalinen materiaali eli tukiviittomatarinavideot, johon yhdistimme konkreettiset kuvakortit (Kuva 1). Kuvakortit ovat Papunet Kuvapankista. Kuvat ovat vapaasti käytettävissä, kunhan niiden alkuperäinen lähde on mainittu (Papunet 2020). Tukiviittomatarinavideoissa olemme hyödyntäneet tukimenetelmänä graafisen ja manuaalisen kommunikoinnin yhdistelmää. Graafiselle kommunikoinnille on ominaista se, että kuvan lisäksi viestin vastaanottajalle on näkyvissä sanasto (Trygg 2005, 27). Jätimme tukiviittomatarinavideoistamme kirjallisen sanaston pois, sillä oletuksemme oli, että kohderyhmänä toimii 3-5 -vuotiaat lapset, jotka eivät osaa lukea. Sanasto on kuitenkin näkyvissä konkreettisissa kuvakorteissa, jotka on tarkoitus olla varhaiskasvatuksen aikuisilla (Kuva 1).

Kuva 1 Mukana kannettavat kuvakortit

Tukiviittomatarinavideoita on neljä kappaletta, joissa jokaisessa tukiviittomat keskittyvät tietyn teeman ympärille. Teemoina toimii tunteet, ruokailu, ulkoilu ja arki. Jokaisen tarinan keskiössä on kuvitteellinen henkilö nimeltä Hugo. Hugoa valittiin kuvaamaan kuvakorteissa Papunetin Kuvapankin (Papunet 2020) sivuilta Elina Vannisen kuvittama henkilö. Loput kuvakortit on valittu siten, että ne johdonmukaisesti kulkevat Hugon mukana tarinoissa. Koska tukiviittomiin ja kuvakortteihin koottu sanasto luotiin helpottamaan varhaiskasvatuksen arkea, on valitut sanat keskitetty ennen kaikkea helpottamaan siirtymätilanteissa annettujen ohjeistuksien ymmärtämistä. Sanastossa on pyritty huomioimaan lasten henkilökohtaisia asioita ja tuntemuksia sekä erilaisia merkitseviä vahvistuksia kuten *ei halua, lisää*.

Tunnetaitojen opettelu on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksessa. Lapsille pyritään luomaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan. Tunnetaidot kehittyvät erityisesti vuorovaikutuksessa ja niitä vahvistetaan, kun lapsien kanssa opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21-26.) Tästä syystä tunnetaitoihin liittyvä sanasto oli yksi tärkeäksi koettu teema tukiviittomatarinavideoille (Liite 2). Tukiviittomia pyrittiin etsimään

lapsille arkisia tunteita kuvaavia sanoja, kuten *iloinen*, *surullinen* ja *hauska*. Tunnetaitoihin liittyvään sanastoon pyrittiin lisäämään myös sanoja, joilla voidaan edistää edistyneempiä tunteita. Esimerkiksi tukiviittomista löytyy *pyytää anteeksi*, jolla voidaan tukea muiden tunteiden huomioon ottamista.

Varhaiskasvatuksessa pyritään tukemaan lasten hyvinvointia monipuolisesti ja iso osa tätä on päivittäinen liikkuminen ulkona. Ulkona lapsia kannustetaan leikkiin, käydään retkillä ja pidetään ohjattuja liikuntatuokioita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 48.) Ulkoiluun liittyy tärkeitä oppimistilanteita, kuten siirtymätilanteet siirryttäessä sisältä ulos ja päinvastoin. Näissä tilanteissa opetellaan esimerkiksi itsenäistä pukeutumista, pukeutumista sään mukaisesti sekä odottamista. Ulkoilu on yksi tukiviittomatarinavideoiden teemoista (Liite 1). Sanastoon on pyritty sisällyttämään mm. säähän liittyviä sanoja, pukeutumistilanteeseen liittyviä sanoja sekä siirtymätilanteiden kommunikointia tukevia sanoja, kuten *ulos*, *sisälle* ja *jono*.

Kolmas merkittävä päivittäin toistuva oppimistilanne on varhaiskasvatuksen ruokailutilanne. Ruokailutilanteessa opetellaan tärkeitä taitoja, joten sen tulee olla tarkkaan järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatuksen ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista syömiseen ja tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 47-48.) Tähän perustuen ruokailuun liittyvä sanasto koettiin tärkeäksi temaksi ottaa mukaan tukiviittomatarinavideoille. Ruokailuun liittyvä sanasto on pyritty valikoimaan siten, mitä sanoja yleensä ruokailutilanteessa käytetään (Liite 3).

Arkeen liittyvät sanasto on valittu yhdeksi temaksi tukiviittomatarinavideoille (Liite 4). Videoon ja kuvakortteihin valittujen sanojen avulla on pyritty helpottamaan aikuisen ja lapsen välistä kommunikointia päiväkodin erilaisten arkisten tilanteiden, kuten koti-ikävän kanssa. Arkeen liittyvään sanastoon on laitettu sanoja, jotka muistuttavat ja vahvistavat lapsen mielikuvia esimerkiksi perheestään ja siitä, kuka tulee hakemaan päivähoidosta ja missä esimerkiksi vanhemmat ovat lapsen päiväkotipäivän aikana.

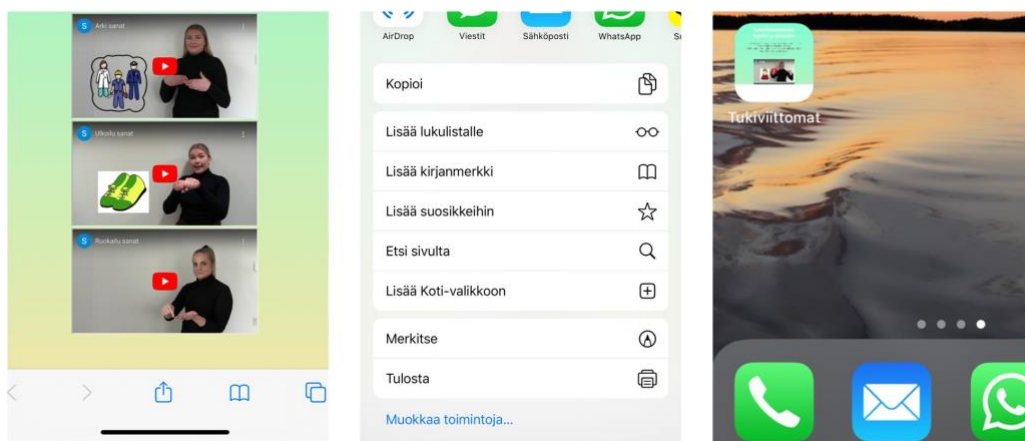
Insinööriopiskelijan luoma sivusto toimii niin mobiililaitteella, kuin myös tietokoneella. Linkin avatessa päätyy suoraan tukiviittomatarinavideoiden etusivulle, johon on selkeästi sijoitettu neljä tukiviittomatarinavideota. Videoiden aloituskuvaa klikkaamalla video alkaa pyörimään. Videokuvan oikeasta alareunasta video on mahdollista saada näkymään koko ruudulla, joka tekee katselu kokemuksesta miellyttävämmän. Videot on nimikoitu teemansa mukaan, joista näkee, mihin videon tukiviittomat tulee liittymään. Linkki sivustoon: <http://www.cc.puv.fi/~e1801114/>

5.3 Tukiviittomien hyödyntäminen

Tukiviittomavideot ovat koottuna yhdelle nettisivustolle, mistä ne on mahdollista avata millä tahansa laitteella, jossa on internet yhteys. Tämä tekee videoista helposti saatavilla olevan ja niitä voi katsoa missä tahansa. Kun videot ovat saatavilla kaikille avoimella nettisivustolla, on niitä mahdollista katsoa päiväkotiryhmässä esimerkiksi tietokoneelta, joiden saatavuus ryhmässä saattaa olla jopa yleisempää, kun tablettitietokoneen ja näin ollen mitään ohjelmaa ei tarvitse ladata ennakoon.

Sivusto on helppo käyttää, ja tämä luo mahdollisuuden siihen, että lapsi osaa omatoimisesti avata videoita ja katsoa niitä itsenäisesti. Aikuisen avustuksella ohjataan lapsi oikealle sivustolle.

Koska sivusto on löydettävissä internetistä, voidaan videoiden etsimisessä tehokkaasti toteuttaa tiede- ja teknologiapedagogiikkaa. Kasvattajan ohjeistuksella on mahdollista harjoitella, miten vastuullisesti etsitään oikea sivusto ja miten sen uudelleen löytäminen on helppo varmistaa. Näin saadaan kasvattajan ja lapsen välille erityistä vuorovaikutusta teknologian puitteissa. Sivuston käyttö edellyttää internet yhteyttä, joten on kasvattajan vastuulla varmistaa, että lapsi osaa mennä oikealle sivustolle, kun netin mahdollisuuksia ei rajattu. Tämän voi varmistaa esimerkiksi asettamalla nettisivusto tabletin kotivalikkoon pikanäppäimenä, jolloin sitä klikkaamalla ohjautuu suoraan oikealle sivustolle (Kuva 2).

Kuva 2 Tukiviittomasivuston lisääminen iPadin kotivalikkoon

Tuotoksessa korostuu kahden visuaalisen menetelmän käytön hyödyntäminen kielen kehityksen tukemisessa. Kumpikaan menetelmä, eli kuvakortit tai tukiviittomat, eivät poissulje toista tai ole hyödytön käytettynä yksin. Tästä syystä tuotos ei luo paineita käyttäjälle ja se on helppo jalkauttaa arkeen. Tukiviittomia voi harjoitella videoista silloin kun arjesta löytyy sopiva hetki tai antaa videot katsottavaksi lapsille eri aikoina. Kaulanauhallisten kuvakorttien käyttö luo erityisen matalan kynnyksen niiden käytölle arjessa, sillä ne kulkevat helposti mukana.

Usein varhaiskasvatuksessa tulee vastaan tilanteita, jossa tuntuu, ettei kommunikointi lapsen kanssa toimi. Syynä voi olla esimerkiksi yhteisen kielen puute tai lapsen puheen tai kielen kehityksen viivästyminen. Tällaisissa tilanteissa on kuvakortteja hyvä hyödyntää. Kuvakorttien kuvat ovat värikkäitä ja pieniä, jotka varmasti herättävät lapsen mielenkiinnon. Lapsi voi itse selata kuvakortteja ja pohtia, mitä ne oikein merkitsevät. Tässä tilanteessa on kuitenkin tärkeää, että kasvattaja on läsnä sanoittamassa kuvia. Näin ollen kommunikointi voi tulevaisuudessa olla helpompaa.

Myös tilanteet, joissa tuntuu, että lapsi ei oikein ymmärrä annettuja ohjeistuksia ovat hyviä tilanteita kuvakorttien hyödyntämiselle. Tällaisia tilanteita ovat yleensä arkipäiväiset siirtymätilanteet esim. sisältä siirtyminen ulos. Siirtymätilanteet ovat

yleensä monivaiheisia, mikä saattaa hankaloittaa niiden sujumista varsinkin, jos kommunikointi ei toimi. Kuvakorteista voidaan visuaalisin keinoin näyttää lapselle, mitä seuraavaksi tulisi tehdä esim. *käy vessassa* ja *pue ulkovaatteet*.

5.4 Projektin arviointi

Opinnäytetyö prosessin alkuvaiheessa oli selkeää haparointia aiheen valinnan kanssa. Päädyimme kuitenkin valitsemaan kielen kehityksen aiheeksemme. Aiheen valinnan jälkeen kohtasimme seuraavan ongelman, joka oli aiheen rajaaminen. Tähän saimme kuitenkin selvyyttä, kun kävimme tapaamassa Vaasan kaupungin puheterapeuttia. Projektin jokaisessa vaiheessa, etenkin suunnitteluvaiheessa on konsultoitu paljon ulkopuolisia tekijöitä, jotka ovat myös mainittu työssämme. Näistä eri tiedonlähteistä saama tieto ja apu, vahvistivat meidän käsitystämme siitä, että olemme tuotoksemme kanssa oikeilla jäljillä.

Toiminnallinen opinnäytetyö oli alusta asti mieluisampi vaihtoehto ja selkeää oli, että opinnäytetyötä halutaan lähteä työstämään luovasta näkökulmasta, luoden ja kehittämällä jotain uutta. Keskustelimme ulkopuolisten tekijöiden kanssa ja yritimme saada kiinni siitä, millä keinoin kielen kehitystä voi varhaiskasvatuksen arjessa tukea mahdollisimman yksinkertaisella tavalla ja mitä tuotokselta vaaditaan, jotta sitä oikeasti tulee hyödynnettyä arjessa. Emme halunneet luoda tuotosta, jota ei hyödynnetä. Tämä vaihe vei paljon aikaa ja jälkikäteen katsottuna olisimme voineet käyttää vähemmän aikaa tähän ja tehdä rohkeammin päätöksiä. Tavoitellessamme jotain suurta ja innovatiivista keksintöä kulutimme paljon aikaa ja energiaa.

SWOT-analyysissämme emme olleet nostaneet aikataulutusta esille, mutta projektin loppuvaiheessa huomasimme, että aikataulutus oli yksi suurimmista heikkouksistamme. Aikataulu koko projektille olisi pitänyt sopia tiukemmin ja siitä olisi pitänyt pitää kiinni. Vaikka projektisuunnitelmassamme painotimme myös aikataulutusta ja sitä, mitä tehdään missäkin vaiheessa, emme onnistuneet pitää näistä kiinni. Koronaepidemia toi myös omat haasteensa projektillemme. Kommunikointi eri osapuolten kanssa hankaloitui huomattavasti epidemian alkaessa. Tästä johtuen opinnäytetyöllämme ei ole toimeksiantajaa. Toimeksiantajan puuttuminen ei kuitenkaan vaikuttanut itse tuotoksen

suunnitteluun tai valmistumiseen. Toimeksiantajan puuttuminen näkyy kuitenkin siinä, että meillä ei ole ulkopuolista arvioijaa tuotoksemme toimivuudesta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan toivoimme myös palautetta tukiviittomatarinavideoiden luomiseen, mutta lopullisessa versiossa on nähtävissä pelkästään meidän oma visiomme.

Kaiken kaikkiaan olemme tyytyväisiä siihen, miltä tuotoksemme lopputulos näyttää. Onnistuimme tuottamaan digitaalisessa muodossa olevan materiaalin kielen kehityksen tukemiseen. Lisäksi tuotimme visuaalisen lisän eli kuvakortit digitaalisen materiaalin tueksi. Koimme myös onnistuvamme siinä, että molempia materiaaleja pystyy myös käyttämään erillään toisistaan.

Koska mediakasvatus on lisääntynyt myös varhaiskasvatuksessa esim. tablettitietokoneiden käyttöön otossa, olisimme halunneet tukiviittomatarinavideot sovelluspohjalle. Tyypillisesti varhaiskasvatuksessa on käytössä iPad, joka on helppokäyttöinen laite jopa lapsille. IPadeille on mahdollista ladata sovelluksia, joiden käyttö ei välttämättä vaadi internet yhteyttä. Tämän vuoksi koemme, että on parempi, jos tukiviittomatarinavideot olisivat sovelluspohjalla. Sovelluksen avaaminen ja sulkeminen on myös helpompaa lapselle ja tällä turvataan myös se, että lapsi ei eksy väärille sivustoille internetissä. Tämä ajatus oli tavoitteenamme heti alusta, mutta kuten aikaisemmin esille nousi niin sovelluksen luominen varsinkin iPadilla käytettävään iOS käyttöjärjestelmään olisi luonut liian isoja haasteita sekä taloudellisesti että ajallisesti. Resurssimme eivät olisi myöskään riittäneet tähän.

Videoiden valmistuessa tuli mieleen olennaisia sanoja ja tukiviittomia, joita olisi voinut sisällyttää videoihin. Videot haluttiin kuitenkin pitää lyhyinä ja kompakteina, jotta varhaiskasvatuksen hektisessä arjessa niitä olisi helppo käyttää. Joitain lopullisissa versioissa esiintyviä tukiviittomia olisi kuitenkin voinut korvata olennaisemmilla sanoilla.

Moninaisuutta ja monikulttuurisuutta ajatellen, videoiden tarinoissa ja kuvakorteissa olisi voinut esiintyä eri henkilöihahmoja. Moninaisuus ja monikulttuurisuus ovat tärkeitä aiheita, sillä jokainen tulisi olla edustettuna joka

puolella, varsinkin varhaiskasvatuksen parissa. Aihe on noussut varsin ajankohtaiseksi kesällä 2020, joten on tärkeää reflektoida kyseistä aihetta tuotoksen näkökulmasta; mitä olisi voinut tehdä toisin, jotta jokainen lapsi tulee huomioiduksi kuvakorteissamme, ihonväristään tai sukupuolestaan riippumatta.

Jälkikäteen videoita katsoessa huomaa joitain teknillisiä puutteita, joita olisi voinut hioa. Esimerkiksi videoiden audiovisuaalinen viestintä saattaa joissain videoissa olla ristiriidassa. Kuvan reunassa näkyvä kuvakortti, kuultu sana ja tukiviittoma tulevat joissain kohti eri ajassa. Tässä kohtaa olisi ollut hyvä ulkopuolinen arvioija, joka katsoo, välittykö tarinan tarjoama viesti katsojalle. Ulkopuolinen katsoja olisi ollut siitä syystä hyvä, että tekijänä olimme opetelleet viittomat ja niiden merkitykset hyvin ulkoa, joten emme pystyneet arvioimaan sitä välittykö tukiviittoman tarkoitus sellaiselle katsojalle, kenelle kyseinen viittoma on vieras. Tässä kohtaa korostuu siis vahvasti kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus katsoessa videoita, jotta aikuinen voi toistaa lapselle näitä viittomia.

Sivustoa olisi helppo kehittää laajemmaksi kokonaisuudeksi. Sivustolle olisi mahdollista sisällyttää lisää kategorioita ja teemoja, ja näiden alle vielä alakategorioita. Kun videot ovat sisällytetty yhdelle sivustolle, se antaa rajattomat mahdollisuudet kehittää tukiviittomasivustoa. Sivustoa voisi kehittää monikieliseksi tai suunnata opetusvideoita erityisesti lapsille ja aikuisille. Sivustolle voisi myös liittää jokaisessa videossa esiintyvät kuvakortit valmiiksi tulostettavassa muodossa, jotta kuka tahansa voi helposti teettää itselleen mukana kannettavat kuvakortit.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä kappaleessa käsittelemme lyhyesti opinnäytetyön tavoitteiden ja tarkoituksen toteutumista. Käsittelemme myös omaa ammatillista kasvuamme opinnäytetyöprosessin aikana sosiaalialan kompetensseihin viitaten. Nostamme myös esille mahdollisia jatkotutkimusaiheita sekä sitä, miten luomaamme digitaalista materiaalia voisi mielestämme kehittää

6.1 Tavoitteiden ja tarkoituksen toteutuminen

Opinnäytetyömme tavoitteena oli, että kielen kehityksen tukeminen olisi läsnä varhaiskasvatuksen arjessa päivittäin. Halusimme puuttua aiheeseen mahdollisimman yksinkertaisella tavalla. Tämän mahdollistaminen vaati mielestämme helposti arjessa hyödynnettävän materiaalin, jolla kielen kehitystä voidaan tukea. Tarkoituksena oli tuottaa digitaalisessa muodossa oleva materiaali, jossa yhdistyy sekä puhe että visuaalinen viestintä, lapsen kielen kehityksen tukemiseen.

Onnistuimme tuottamaan digitaalisessa muodossa olevan materiaalin kielen kehityksen tukemiseksi. Onnistuimme myös tuottamaan visuaalisen lisän digitaalisen materiaalin tueksi. Digitaaliseksi materiaaliksi valmistui tukiviittomatarinavideot, jotka löytyvät internet sivustolta. Linkki sivustoon: <http://www.cc.puv.fi/~e1801114/>. Visuaaliseksi lisäksi digitaaliselle materiaalille valmistui kuvakortit.

6.2 Oman kehityksen arviointi projektin aikana

Projektimme aikana on tehty vahvaa yhteistyötä konsultoiden ja ottaen yhteyttä eri alojen osaajiin. Tämä on vahvistanut monialaista yhteistyökykyä tulevaisuutta varten. Sosiaaliala toimii vahvasti monialaisessa yhteistyössä ja on tärkeää, että sosiaalialan ammattilainen osaa toimia erilaisissa tiimeissä ja työyhteisöissä sekä kotimaisessa että kansainvälisessä työympäristössä. (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016.)

Projektin aikana sosiaalialan palvelujärjestelmän osaaminen on kehittynyt. Jotta tuotoksen tekeminen on ollut mahdollista, on ollut välttämätöntä ottaa selvää, miten varhaiskasvatus toimii yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa juuri kielen kehityksen näkökulmasta. Tällä tavoin olemme varmistaneet sen, ettemme ole tarttuneet väärän tahon ongelmaan, sillä olemme halunneet keskittyä nimenomaan siihen, miten varhaiskasvatuksen arjessa päivittäin työskentelevä ammattilainen voi tukea kielen kehitystä. (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016.)

Projektia varten tuli opetella 68 tukiviittomaa ja niiden merkitystä. Viittomia opeteltiin laajasti monesta eri lähteestä, jotta tukiviittomat opittiin oikein ja mahdollisimman selkeäksi. Tukiviittomia opeteltiin Viito-sovelluksesta, Suviviittomakielen sanakirjasta sekä merkittävimpänä lähteenä käytettiin Suomen Signbank sivustoa, josta on yksinkertaista etsiä opastusvideota viittomille. Viittomat tuli opetella videoita varten hyvin, sillä ne piti muistaa ulkoa ja viittoa ne samalla kun tarina etenee.

Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi varhaiskasvatuksessa (Arene 2017, 16). Tätä opinnäytetyön tuotos pyrkii mahdollistamaan ja tämä on toiminut projektia ohjaavana tekijänä alusta saakka. Sosiaalialan kompetensseihin (2016) viitaten projekti on opettanut meitä edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

6.3 Jatkotutkimushaasteita

Jatkotutkimusaiheeksi nostamme digitaalisen materiaalin ja kuvakorttien toimivuuden ja hyödyntämisen tutkimisen. Digitaalisen materiaalin ja kuvakorttien toimivuutta voi tutkia esim. haastattelujen kautta. Kokevatko kasvattajat tuotoksen hyödylliseksi ja miten kuvakortit on otettu arjessa käyttöön. Jatkotutkimusaiheena voi myös tutkia sitä, mitä vaikutuksia materiaalin pidempi aikaisella käytöllä on. Voiko materiaalin aktiivinen ja pitkäaikainen käyttö mahdollisesti vähentää puheterapeuttien työmäärää ja vähenisikö vastaanottoaikojen jonotusaikaa. Tämä oli asia, mitä me emme saaneet tutkittua opinnäytetyössämme.

Jatkotutkimusaiheena voi myös olla se, onko tuotteiden yhdistämisestä ollut hyötyä. Tukiviittomatarinoita ja kuvakortteja voi käyttää todella hyvin erikseen, mutta jos niitä käytetään aktiivisesti yhteydessä toisiinsa, onko tästä koettu mitään hyötyä verrattuna vain toisen menetelmän käyttöön. Ja jos molempia menetelmiä käytetään aktiivisesti, kuinka nopeasti kasvattajat ja lapset sisäistävät tukiviittomia. Vaatiiko viittomien oppiminen monta katselukertaa ja pitkällä ajalla, vai alkaako jotkut tukiviittomat jo sisäistymään hyvinkin nopeasti.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mielipiteitä ja kehittämisideoita materiaalin suhteen on myös mahdollisuus käyttää jatkotutkimusaiheena. Tämän aiheen pohjalta on mahdollisuus saada tietoa siitä, millaiseksi varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat materiaalin käytön varhaiskasvatuksen arjessa. Tukiviittomien olennaisuus on myös aihe, jota on jatkossa mahdollisuus tutkia. Mitä tukiviittomia varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat käyttäneet arjessa ja mitkä tukiviittomat olisivat olennaista vielä osata. Digitaalista materiaalia on myös mahdollista kehittää kehittämisideoiden perusteella enemmän toiveita vastaavaksi.

6.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikka käsittelee koko tutkimusta kysymysten laatimisesta tulosten analysoimiseen. Tutkijan on tiedostettava, että hän käyttää tietynlaista valtaa tutkittavaan nähden, joten tutkijan on tehtävä eettisesti kestäviä päätöksiä. Tutkimusetiikassa erotetaan neljä teemaa: tutkimuskohteiden valinta, tutkimuksen toteutus ja tiedonhankinta menetelmät, tutkimustiedon julkistaminen sekä tieteen uskottavuus ja autonomia. (Nurmi ym. 2015, 327.) Opinnäytetyömme kannalta tärkeitä teemoja oli kolme viimeisimpänä mainittua teemaa.

Käytimme materiaalissamme jo avoimessa käytössä olevia kuvakortteja, joiden toimivuus on jo todettu. Tiedonhankinnassa otettiin aina alkuperäinen lähde huomioon, ja tämä mainitaan työssämme. Opinnäytetyömme tuli julkiseen käyttöön. Koska emme käsittele henkilötietoja emme tarvitse tietosuoja-asetuksen mukaista käsittelyperustetta. Tutkimuslupa tuli anoa, koska tarkoituksenamme oli haastatella varhaiskasvatyksen henkilökuntaa palautteen saamiseksi.

Tutkimuslupaa ei saatu kirjallisena, jonka vuoksi emme voineet haastatella varhaiskasvatusyksikön henkilökuntaa.

Ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK eli *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa* -ohjetta, jonka tavoitteena on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta on myös tutkijalla itsellään. (Arene 2020.) Olemme noudattaneet opinnäytetyössämme hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämän olemme varmistaneet sillä, että olemme maininnut kaikki lähteemme tarkasti plagioinnin välttymiseltä. Opinnäytetyömme ei myöskään sisällä salassa pidettävää tietoa, kuten henkilötietoja.

6.5 Pohdintaa

Kaikissa varhaiskasvatusryhmissä ei välttämättä ole lapsia, joilla on haasteita kielen kehityksen kanssa. Tämän ei kuitenkaan pitäisi olla syynä sille, että visuaalisia kielen kehityksen tukimenetelmiä ei käytetä. Jos tukimenetelmien käyttö olisi vakiintunut tapa kaikissa varhaiskasvatusryhmissä toisi se paljon positiivisia vaikutuksia. Tukimenetelmien käyttö rikastuttaisi kaikkien lasten kielen kehitystä, vaikka heillä ei olisikaan vaikeuksia kielen kehityksen kanssa. Erityisen hyödyn tukimenetelmät tuovat siinä tilanteessa, kun ryhmään tulee lapsi tai jollain ryhmän lapsista havaitaan kielen kehityksen haasteita. Tukimenetelmien käytön opettelu ei pitäisi alkaa kasvattajilla ja lapsilla vasta siinä vaiheessa, kun ongelma havaitaan. Tukimenetelmien käyttö pitäisi olla myös ennaltaehkäisevää toimintaa. Jos tukimenetelmien käyttö on valmiiksi arjessa, olisi niiden tehostettu käyttö tiettyjen lasten kohdalla, esimerkiksi puheterapeutin kehotuksesta, nopeampi ja helpompi aloittaa.

Varhaiskasvatuksen arki on hektistä, joten lapsille tärkeiden arkisten taitojen tietoinen opettaminen tuntuu jäävän vähemmälle. Monelle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle esimerkiksi kielen kehitystä tukevien menetelmien käyttö tulee jo täysin rutiinin omaisesti oman toiminnan selkeällä sanoittamisella tai lapsen puheen korjaamisella. Tätä pitäisi kuitenkin harjoittaa myös tietoisesti eri tilanteissa.

Monikulttuurisuus ja monikielisyys on myös varhaiskasvatuksessa lisääntyvä ilmiö. Tämä on yksi syy lisää, miksi kielen kehityksen tukemiseen tulisi kiinnittää päivittäin huomiota varhaiskasvatuksen arjessa. Kuvakortteja ja tukiviittomia käyttämällä voidaan arjessa tukea sitä, että kaikille jää vuorovaikutustilanteissa ymmärretty ja kuultu olo. Kuvat ovat usein universaaleja ja vaikka kuvakortin suomenkielinen sana ei ole lapselle tuttu, hän varmasti tunnistaa kuvan. Näin vuorovaikutustilanteet moni- tai vieraskielisen lapsen kanssa ovat antoisampia sekä lapselle että kasvattajalle.

Digitalisaatiolla on varmasti laaja-alainen vaikutus nykypäivänä lasten kielen kehitykseen. Erilaiset mediat kiinnostavat niin lapsia kuin aikuisiakin. Aikuisten keskuudessa mobiililaitteiden käyttö on myös hyvin runsasta ja esimerkiksi sosiaalinen media saattaa viedä hyvinkin paljon aikaa monelta vanhemmalta. Kotona vietetty yhteinen aika saattaa olla pitkälti erilaisten digitaalisten laitteiden pyörittämää. Tällöin vanhemman ja lapsen välinen aito vuorovaikutus jää vähäisemmäksi. Ihmisten välisen vuorovaikutuksen tarjoama oppi on erinomaisen tärkeää kaiken kielellisen ja ei-kielellisen kehityksen kannalta. Digitaalisessa muodossa lapsi ei pääse omaksumaan esimerkiksi elekielen viestittämiä tunteita samalla tavalla kuin oikeassa elämässä tapahtuvissa tilanteissa, joihin sisältyy myös ristiriitatilanteiden tuomaa pettymyksen sietoa.

Kun vaihtoehtona on tavalliset kirjat verrattuna mobiililaitteisiin saattavat lapset mieluusti valita mobiililaitteen. Kirjallisuus on loistava keino rikastuttaa lapsen kieltä ja sanavarastoa, mutta kilpaillessa mobiililaitteen kanssa, josta lapsi saa katsoa liikkuvaa kuvaa ja kuunnella tarinaa, kirja saattaa jäädä kakkossijalle.

LÄHTEET

Aivoliitto. 2020. Kommunikaatiokeskus. Verkojulkaisu Viitattu 11.5.2020. <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/vinkkej-a-arkeen/tukiviittomat/>

Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Raportti. Viitattu 5.8.2020. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?_t=1526901428

Arene. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Verkojulkaisu. Viitattu 11.9.2020. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382

Artto, K., Martinsuo, M. & Kujala, J. 2006. Projektiliiketoiminta. Helsinki. WSOY.

Asikainen, M. 2004. Miksi lapsen puhe ei suju? Lääkärikirja Duodecim, 2209-2216. <https://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo94518.pdf>

Dindar, K., Huttunen, K. & Koivula, M. 2020. Sosiaaliset taidot, tunteet ja ryhmässä toimiminen. Teoksessa Lapsen kielen kehitys, 225-246. Jyväskylä. PS-kustannus.

Hermanson, E. 2012. Duodecim. Terveyskirjasto. Kielen ja kommunikaation kehitys. Verkojulkaisu. Viitattu 13.8.2020. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00607

Kankkio, M. 2016. "Se on kumminki et ku tietäs niinku seurata ja muuta" Kielellisten vaikeuksien ennusmerkit ja varhainen tuki lasten vanhempien kuvaamana. Pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Karhunen, K. & Mattila, M. 2019. Lasten kielen kehityksen tukeminen. Opinnäytetyö. Sosionomi. Turun ammattikorkeakoulu.

Karlsson, Å & Marttala, A. 2001. Projektikirja: Onnistuneen projektin toteuttaminen. Helsinki. Kauppakaari.

Katunpää, S. 2017. Mitkä ihmeen tukiviittomat? Tutoris Erikoiskuntoutus. Verkojulkaisu. Viitattu 24.8.2020. <https://www.tutoris.fi/mitka-ihmeen-tukiviittomat/>

Kehityksellinen kielihäiriö. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Psykiatriyhdistys ry:n asettama työryhmä. Helsinki. Lääkäriseura Duodecim, 2019. Viitattu 11.5.2020. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50085#readmore>

Keskipohjanmaa. 2019. Vanhemmat ja ammattilaiset ovat huolissaan puheterapian pitkistä jonoista Kokkolassa – Puheterapeuteista krooninen pula. Uutinen. Viitattu 29.7.2020. <https://www.keskipohjanmaa.fi/uutinen/565049>

Korkeamäki, R-L. 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristössä. Teoksessa Lapsi ja kieli, 42-54. Toim. Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. Helsinki. Unigrafia Oy.

Korpilahti, P. 2011. Kielen kehitykselliset häiriöt; viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys. Teoksessa Kommunikoinnin häiriöt, 39-58. Toim. Launonen, K. & Korpiaakko-Huuhka, A-M. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.

Korpilahti, P. & Pihlaja, P. 2019. Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet, 168-185. Toim. Pirjo Peura. Jyväskylä. PS-kustannus.

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2020. Äänteelliset taidot. Teoksessa Lapsen kielen kehitys, 59-76. Jyväskylä. PS-kustannus.

L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 11.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Lehtisare, S. 2012. Toimiva arki visuaalisin keinoin. Opas visuaalisuuteen lasten ohjauksessa.

Lindgren, P. 2006. Normaali, hidas, poikkeava vai erityinen? - Lapsen kielen kehityksen matkassa. Pro gradu –tutkielma. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Numminen, H. & Sokka, L. 2009. Lapsellani on oppimisvaikeuksia. Juva. Edita Publishing Oy.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä. PS-kustannus.

Opetushallitus. 2020. Mitä on varhaiskasvatus? Verkojulkaisu. Viitattu 11.5.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Paavola-Ruotsalainen, L. & Rantalainen, K. 2020. Varhaiset vuorovaikutustaidot. Teoksessa Lapsen kielenkehitys, 17-36. Toim. Nimitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. Jyväskylä. PS-kustannus.

Papunet. Kuvapankki. Verkojulkaisu. 2020. Viitattu 5.8.2020. <https://kuvapankki.papunet.net>

Papunet. 2019. Tukiviittomat kommunikoinnissa. Verkojulkaisu. Viitattu 12.12.2019. <https://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>

Potilaan lääkärilehti. 2017. Miten digimaailma vaikuttaa lapsen kehitykseen? Näkökulma. Viitattu 11.5.2020.

<https://www.potilaanlaakarilehti.fi/kommentit/miten-digimaailma-vaikuttaa-lapsen-kehitykseen/>

Sandberg, N. 2018. Kaksikielisten lasten tunnetaidot, sosiaaliset taidot ja toverisuhteet. Pro gradu -tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Turun yliopisto.

Sarén, S. 2019. Tiede- ja teknologiapedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Otava.

Schütz, R-E. 2019. Stephen Krashen's Theory of Second Language Acquisition. Verkkojulkaisu. Viitattu 25.8.2020. <https://www.sk.com.br/sk-krash-english.html>

Seesaw. 2019. Viitattu 29.7.2020. <https://web.seesaw.me/>

Sergejeff, U., Huttunen, K. & Koivula, M. 2020. Lapsi digitaalisessa maailmassa. Teoksessa Lapsen kielenkehitys, 317-335. Toim. Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. Jyväskylä. PS-kustannus.

Siun sote. 2020. Tyypillinen lapsen puheen ja kielen kehitys. Verkkojulkaisu. Viitattu 13.8.2020. <https://www.siunsote.fi/tyypillinen-lapsen-puheen-ja-kielen-kehitys>

Smolander, S. 2020. Monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kasvaminen. Teoksessa Lapsen kielenkehitys, 337-359. Toim. Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. Jyväskylä. PS-kustannus.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. 2016. Verkkojulkaisu. Viitattu 7.9.2020. https://www.tamk.fi/documents/10181/809882/SOAMK+KOMPETENSSIT_2016.pdf/a42b7145-638f-4779-84da-e38671ab405a

Suomen Riskinhallintayhdistys. 2019. Nelikenttäanalyysi – SWOT. Verkkojulkaisu. Viitattu 23.7.2020. <https://www.pk-rh.fi/tools/swot.html>

Suvanto, A. & Ukkola, S. 2020. Lastenkirjallisuus alle kouluikäisen lapsen kielenkehityksen tukena. Lapsen kielenkehitys, 271-290. Toim. Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. Jyväskylä. PS-kustannus

Strandvall, E. 2019. Puheterapeutti. Vaasan kaupunki. Haastattelu 4.12.2019.

Terveyskirjasto. 2019. Puheen ja kielen häiriöt lapsella. Artikkel. Viitattu 11.5.2020. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00413

Terveyskylä.fi. 2018. Puheen- ja kielenkehityksen poikkeavuudet. Artikkel. Viitattu 15.5.2020. <https://www.terveyskyla.fi/lastentalo/tietoa-lasten-sairauksista/kehitykselliset-poikkeavuudet-ja-oppimisvaikeudet/puheen-ja-kielenkehityksen-poikkeavuudet>

Tilastokeskus. 2019. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Maahanmuuttajat väestössä. Vieraskieliset. Viitattu 12.1.2020. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html#maittain>

Trygg, B-H. 2005. Graafinen kommunikointi. Kehitysvammaliitto ry. Kouvola.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. PunaMusta Oy. Helsinki.

Vilka, H & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Tammi. Helsinki.

Visma. 2020. Varhaiskasvatus. Verkko-julkaisu. Viitattu 28.7.2020. <https://www.visma.fi/inschool/varhaiskasvatus/>

Välimaa, T. & Haapala, S. 2020. Kuuntelutaidot. Teoksessa Lapsen kielenkehitys, 37-58. Toim. Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. Jyväskylä. PS-kustannus.

Yle. 2018. 10 vinkkiä: Näin tuet lapsesi puheenkehitystä kotona. Uutiset. Viitattu 15.5.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-10050137>

LIITE 1 Ulkoilu sanaston kuvakortit

siivota

mennä ulos

kylmä

sataa vettä

pukea

sukat

housut

vetoketju

pipo

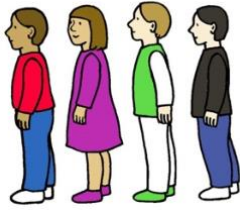
lämmin

sisälle

näлкä

jono

aikuinen

aurinko paistaa

kengät

reppu

takki

hanskat

vaatteet

päiväkoti

äiti

riisua

LIITE 2 Tunteet -sanaston kuvakortit

väsyttää

itkeä

nukkua

isä

päiväkoti

lelu

kiukuttaa

pyytää anteeksi

surullinen

pyytää anteeksi

nauraa

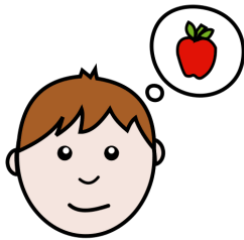

halata

hauskaa

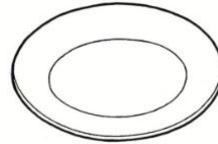
LIITE 3 Ruokailu sanaston kuvakortit

nälkä

lasi

lautanen

maito

ylpeä

maistaa

lisää

istua

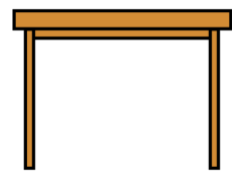
hedelmä

täynnä

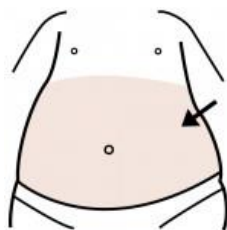
ei halua

pöytä

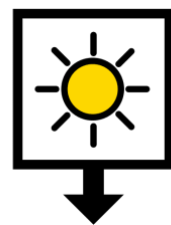
ruoka

maha

syödä

tänään

ei tykkää

pestä kädet

LIITE 4 Arki sanaston kuvakortit

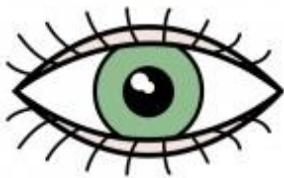
vanhemmat

jälkeen

väsyttää

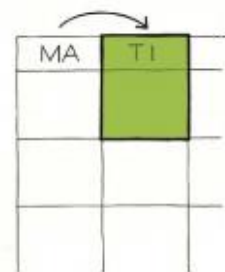
katsoa

syödä

sänky

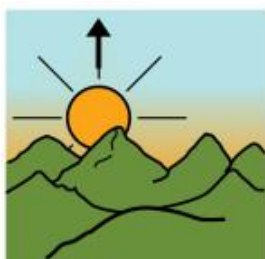
huomenna

nukkua

päiväkoti

aamu

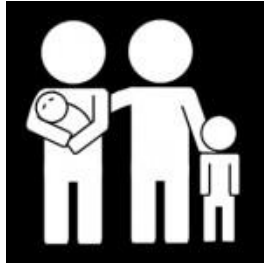
työ

nousta

retki

perhe

äiti

isä

askarrella

auto

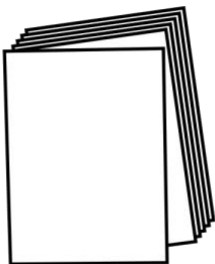
riisua

pestä kädet

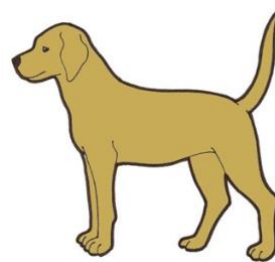
piirtää

paperi

kynä

eläin